

2149-8598
javstudies.com

ECONOMICS
POLITICS
MANAGEMENT

| VOLUME **10**
| ISSUE **4**

■ YEAR **2024**

GENERIC PAGE

javstudies.com

javstudies@gmail.com

Disciplines

economics, finance, business administration, econometrics, tourism, foreign trade, labor economics, agricultural economics, engineering economics, labor economics, management information systems, political science, public administration, local government issues, urbanization, social work, international relations, health management, logistics management

Frequency

March, June, September, [December](#)

International Refereed & Indexed / Open Access E-Journal

Dear scientists and visitors,

We are happy and proud to be together in the 10th anniversary of the publication of the Journal of Academic Value Studies (JAVStudies). JAVStudies, which is an international refereed scientific journal covering the studies of economics, business, finance, political science, public administration, local governments, urbanization, social services, international relations, finance, econometrics, tourism, foreign trade, agricultural economy, labor economy, management information systems, health management, industrial engineering, engineering economics, logistics and other studies on economics, business administration, applied sciences and political and administrative sciences, is published four times a year.

JAVStudies is an internationally indexed journal and has been publishing for 10 years. The journal, which continues its publishing life with the ISSN number 2149-8598, has an electronic format. JAVStudies is scanned by international indexes and databases such as EBSCO, EconPapers-Ideas-Repec, Google Scholar, Crossref, Road, ResearchBib (Academic Resource Index), Akademik Arastirmalar Indeksi (Acarindex.com), Sosyal Bilimler Atif Dizini (SOBIAD), Idealongline Veri Tabani, Ajindex Academic Journals, Arastirmax.

In the journal, the review process is carried out objectively and impartially, and the double-blind peer review system is applied, in which the names of the referees and authors are hidden. Efforts are made to ensure completing the process quickly and the accepted articles are given a DOI number.

Contributing to the journal by your precious works is very important for us in terms of developing science in the world, being beneficial to humanity and becoming a more qualified journal. We hope that this issue is helpful and we thank you, our esteemed scientists and readers, for your interest.

Assoc. Prof. Dr. Sema YASAR

Editor-in-Chief

EDITORIAL BOARD

EDITORIAL BOARD		
Editor-in-Chief		
Assoc. Prof. Dr. Sema YASAR	Macroeconomics	Sirnak University / Türkiye
Managing Editor		
Prof. Dr. Ibrahim Halil SUGOZU	Macroeconomics	Kyrgyz-Turkish Manas University / Kyrgyzstan
Co-Editors		
Assoc. Prof. Dr. Emrah ATAR	Political Science	Recep Tayyip Erdogan University/ Türkiye
Asst. Prof. Dr. Raziyyahan ABDIYEVA	Macroeconomics	Kyrgyz-Turkish Manas University / Kyrgyzstan
Editorial Board Members		
Prof. Dr. Ender GULER	Accounting	Ankara Haci Bayram Veli University/ Türkiye
Prof. Dr. Murniati MUKHLISIN	Finance	Tazkia University/ Indonesia
Prof. Dr. Oktay KIZILKAYA	International Economics	Kirsehir Ahi Evran University / Türkiye
Prof. Dr. Ramazan YANIK	Business Administration	Ataturk University/ Türkiye
Prof. Dr. Savas ERDOGAN	Macroeconomics	Selcuk University / Türkiye
Prof. Dr. Volkan ALPTEKIN	Macroeconomics	Izmir Katip Celebi University/ Türkiye
Prof. Dr. Yeter DEMIR USLU	Healthcare Management	Medipol University/ Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Abdullah AYDIN	Politics	Mustafa Kemal University/ Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Bekir GUNDOGMUS	Political Science	Bandırma Onyedi Eylul University / Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Bilal SOLAK	Accounting	Firat University / Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Culus GANIYEV	Macroeconomics	Kyrgyz-Turkish Manas University / Kyrgyzstan
Assoc. Prof. Dr. Fazli DOGAN	International Relations	Selcuk University / Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Gungor KARAKAS	Agricultural Economy	Yozgat Bozok University / Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Kemalettin ERYESİL	Business Administration	Sirnak University / Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Muhammed MARUF	Business Administration	Kirsehir Ahi Evran University / Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Murat YILDIZ	Industrialization History	Aksaray University/ Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Sami KALAYCI	Social Service	Aksaray University/ Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Sedat CELIK	Tourism Economy	Sirnak University / Türkiye
Asst. Prof. Dr. Azamat MAKSUDUNOV	Marketing	Kyrgyz-Turkish Manas University / Kyrgyzstan
PhD. Farhad HOSSAIN	Development Manag. & Policy	The University of Manchester / United Kingdom
ADVISORY EDITORS		
Prof. Dr. Abdulkadir BULUS	Economic History	Necmettin Erbakan University / Türkiye
Prof. Dr. Adem ESEN	Macroeconomics	Istanbul University / Türkiye
Prof. Dr. Ahmet AY	Macroeconomics	Selcuk University / Türkiye
Prof. Dr. Ali SAHIN	Political Science	Selcuk University / Türkiye
Prof. Dr. Arzdar KIRACI	Economic Theory	Siirt University / Türkiye
Prof. Dr. Bahar BURTAN DOGAN	Economic Policy	Dicle University / Türkiye
Prof. Dr. Baki YILMAZ	Accounting and Finance	Selcuk University / Türkiye
Prof. Dr. Bedrettin KESGIN	Social Service	Yalova University / Türkiye
Prof. Dr. Birol AKGUN	International Relations	Yildirim Beyazit University / Türkiye
Prof. Dr. Burcu OZCAN	Macroeconomics	Firat University / Türkiye
Prof. Dr. Chunxing FAN	Management & Organization	Tennessee State University / US
Prof. Dr. Cusup PIRIMBAEV	Macroeconomics	Kyrgyz-Turkish Manas University / Kyrgyzstan
Prof. Dr. D. Mehmet BICKES	Business Administration	Haci Bektas Veli University / Türkiye
Prof. Dr. Dogan UYSAL	Economic Theory	Manisa Celal Bayar University / Türkiye
Prof. Dr. Erhan ORSELLI	Political Science	Necmettin Erbakan University / Türkiye
Prof. Dr. Erkan Turan DEMIREL	Management & Organization	Firat University / Türkiye
Prof. Dr. Esra Banu SIPAHI	Political Science	Necmettin Erbakan University / Türkiye
Prof. Dr. Eugene KOUASSI	Economics, Econometrics	University of Western Cape / South Africa
Prof. Dr. Fatih SAVASAN	Public Finance	Milli Savunma University / Türkiye
Prof. Dr. Gokhan TUNCEL	Political Science	Inonu University / Türkiye
Prof. Dr. Hacer TUGBA EROGLU	Public Administration	Selcuk University / Türkiye
Prof. Dr. Halil Ibrahim AYDIN	Macroeconomics	Batman University / Türkiye
Prof. Dr. Hayriye ATIK	Economic Development	Kayseri University / Türkiye
Prof. Dr. Hilmi Bahadır AKIN	Business Administration	Necmettin Erbakan University / Türkiye
Prof. Dr. Hulya Eski UGUZ	Political Science	Selcuk University / Türkiye
Prof. Dr. Huseyin CETIN	Accounting & Finance	Necmettin Erbakan University / Türkiye
Prof. Dr. Ibrahim Guran YUMUSAK	Information Economics	Istanbul Sabahattin Zaim University / Türkiye

Prof. Dr. Ismail SEVINC	Political Science	Necmettin Erbakan University / Türkiye
Prof. Dr. Kadir ARDIC	Management	Kyrgyz-Turkish Manas University / Kyrgyzstan
Prof. Dr. Kemal YILDIRIM	Macroeconomics	Anadolu University / Türkiye
Prof. Dr. Kenan PEKER	Agricultural Economy	Firat University / Türkiye
Prof. Dr. Kursat OZDASLI	Management & Organization	Mehmet Akif Ersoy University / Türkiye
Prof. Dr. M. Fatih Bilal ALODALI	Management Inform. Systems	Necmettin Erbakan University / Türkiye
Prof. Dr. Mahmut OZDEMIR	Management & Organization	Kirikkale University / Türkiye
Prof. Dr. Mamadou Abdoulaye KONTE	Economics, Econometrics	University Gaston Berger / Senegal
Prof. Dr. Mehmet MUCUK	Economic Theory	Selcuk University / Türkiye
Prof. Dr. Melike ATAY POLAT	Economic Theory	Mardin Artuklu University / Türkiye
Prof. Dr. Mete GUNDOGAN	Industry & Production	Ankara Yildirim Beyazit University / Türkiye
Prof. Dr. Mieczyslaw W. SOCHA	Economics	Warsaw University / Poland
Prof. Dr. Murat CEMREK	Political Science	Necmettin Erbakan University / Türkiye
Prof. Dr. Murat CETINKAYA	Macroeconomics	Haci Bayram University / Türkiye
Prof. Dr. Mustafa Erkan UYUMEZ	Economics, Public Finance	Anadolu University / Türkiye
Prof. Dr. Mustafa KOCAOGLU	Management Info Systems	Ahi Evran University / Türkiye
Prof. Dr. Necmi UYANIK	Political History	Selcuk University / Türkiye
Prof. Dr. Onder KUTLU	Political Science	Necmettin Erbakan University / Türkiye
Prof. Dr. Osman OKKA	Accounting & Finance	Karatay University / Türkiye
Prof. Dr. Rahmi YAMAK	Econometrics	Karadeniz Technical University / Türkiye
Prof. Dr. Ramazan GOKBUNAR	Public Finance	Celal Bayar University / Türkiye
Prof. Dr. Saban Halis CALIS	International Relations	Selcuk University / Türkiye
Prof. Dr. Savas ERDOGAN	Economic Theory	Selcuk University / Türkiye
Prof. Dr. Sayim YORGUN	Labor Economics	Istanbul University / Türkiye
Prof. Dr. Selami SEZGIN	Economic Policy	Osmangazi University / Türkiye
Prof. Dr. Serdar ALTINOK	Macroeconomics	Gazi University / Türkiye
Prof. Dr. Sevilay U. DIVANOGLU	Production Management	Aksaray University / Türkiye
Prof. Dr. Tahir AKGEMCI	Management & Organization	Selcuk University / Türkiye
Prof. Dr. Vaidas LUKOSIUS	Marketing	Tennessee State University / US
Prof. Dr. Yilmaz DEMIRHAN	Political Science	Dicle University / Türkiye
Prof. Dr. Yu-Feng LEE	International Economics	New Mexico State University / US
Prof. Dr. Yunus CERAN	Accounting and Finance	Selcuk University / Türkiye
Prof. Dr. Zekeriya MIZIRAK	Macroeconomics	Necmettin Erbakan University / Türkiye
Prof. Dr. Zeynep KARACOR	Economic Policy	Selcuk University / Türkiye
Assoc. Prof. Dr. H. Huseyin TAYLAN	Social Service	Sakarya University / Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Ibrahim HUSEYNI	Macroeconomics	Sirnak University / Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Katia Z. MIHAILOVA	Economics Sociology	University of National and World Eco / Bulgaria
Assoc. Prof. Dr. Muhammet DUSUKCAN	Business Administration	Firat University / Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Sahin CETINKAYA	Economic Policy	Aksaray University/ Türkiye
Asst. Prof. Dr. Anthony KUMASEY	Public Administration	University of Professional Studies / Ghana
Asst. Prof. Dr. Dragana RADICIC	International Trade	University of Lincoln / UK

SECRETARIAL

Secretariat

Dr. Irfan ERSIN	Istanbul Medipol University / Türkiye
Dr. Erol KILICLI	Sirnak University / Türkiye
Ammar SEVGILI	Sirnak University / Türkiye

Language Editors (Redactors)

Dr. Can VERBERI	Sirnak University / Türkiye
Dr. Mehmet Nurullah ISIK	University of District of Columbia / United States of America

REFEREES OF THIS ISSUE

Assoc. Prof. Dr. Emre ISCI	Asst. Prof. Dr. Metin CELIK
Assoc. Prof. Dr. Haydar Kerem HOSGOR	Asst. Prof. Dr. Duygu BAYSAL KURT
Assoc. Prof. Dr. Arzu YILDIRIM	Asst. Prof. Dr. Ali USLU
Assoc. Prof. Dr. Ahmet Husrev CELIK	Asst. Prof. Dr. Tuba DUZCU
Assoc. Prof. Dr. Erhan ORSELLI	Dr. Esra CEBECI MAZLUM
Assoc. Prof. Dr. Cansel SEYMEYEN OSKAY	Lec. Fatih AY
Asst. Prof. Dr. Muhammet CANKAYA	

INDEXED

<p>EBS CO</p>	
<p>EconPapers – Ideas – Repec</p>	
<p>Google Scholar</p>	
<p>Crossref – DOI</p>	
<p>ROAD – ISSN</p>	
<p>ResearchBible (Academic Resource Index)</p>	
<p>Akademik Arastirmalar Indeksi (Acarindex.com)</p>	
<p>Sosyal Bilimler Atif Dizini (SOBIAD)</p>	
<p>Idealonline Veri Tabani</p>	
<p>Ajindex Academic Journals</p>	
<p>Arastirmax</p>	

INDEXED

C O N T E N T S

RESEARCH ARTICLES

Erhan Acar & Duygu Özlük	
Bir Büyük Strateji Olarak Bir Kuşak Bir Yol Girişimi ve Xi Jinping'in "Çin Rüyası"	194-202
<i>The Belt and Road Initiative as a Grand Strategy and Xi Jinping's "Chinese Dream"</i>	
Murat Kaya & Mehmet Demir	
Muhasebecilik Mesleğindeki Sorunları Araştıran Çalışma Bulgularının Analizi: 2010-2024 Yılları Arası Bir İnceleme	203-215
<i>Analysis Of The Findings Of Studies Investigating The Problems In The Accountancy Profession: A Review Between 2010-2024</i>	
Meryem Ülkü Aygül & Ömer Faruk Karaman	
Uluslararası Koruma Başvurusu Yapanlar Kapsamında Yunanistan Ve Türkiye Göç Mevzuatlarının Karşılaştırılması: 2010-2023 Yılları Arası	216-222
<i>Comparison Of Immigration Legislation Of Greece And Turkiye Within The Scope Of Those Applicant For International Protection: Between The Years 2010-2023</i>	
Süleyman Ciddi & Handan Ertaş & Orhan Atılay	
Sağlık Çalışanlarının Dijital Bağımlılık ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi	223-231
<i>Examining The Digital Addiction and Loneliess Levels of Healthcare Professionals</i>	

Bir Büyük Strateji Olarak Bir Kuşak Bir Yol Girişimi ve Xi Jinping'in "Çin Rüyası"

The Belt and Road Initiative as a Grand Strategy and Xi Jinping's "Chinese Dream"

Erhan Acar¹ , Duygu Özlük²

¹ Master Student, Department of International Relations, Selçuk University, Konya, Türkiye, erhnacar42@gmail.com (Corresponding Author)

² Department of International Relations, Selçuk University, Konya, Türkiye

Özet

Çin, 21. yüzyılın başından itibaren küresel ölçekte daha etkin bir aktör olabilmek amacıyla stratejik projeler yürütmektedir. Bunlardan en önemlisi, 2013 yılında Xi Jinping tarafından başlatılan "Bir Kuşak Bir Yol" (BKBY) Girişimi'dir. Bu proje, tarihi İpek Yolu'nu yeniden canlandırmayı hedefleyerek, Asya, Avrupa ve Afrika arasındaki kara ve deniz yollarını birbirine bağlayacak altyapı, ticaret ve yatırım ağlarını geliştirmeyi amaçlamaktadır. BKBY, küresel ekonomik kalkınmayı teşvik etmenin yanı sıra, Çin'in enerji güvenliğini sağlama ve ekonomik entegrasyonu artırma hedeflerine de hizmet etmektedir. Orta Asya'daki jeopolitik dengeleri etkileyen bu girişim, Çin'in küresel ticaret rotalarını şekillendirmede etkin rol oynamaktadır. Xi Jinping'in liderliğinde, Çin, daha önceki yönetimlerin dış politika stratejilerinden farklı olarak daha proaktif bir yaklaşım benimsemiş ve BKBY ile küresel güç olma yolundaki etkisini artırmayı amaçlamıştır. Aynı zamanda, Çin'in iç kalkınma projeleri ve enerji güvenliği stratejileri, tarihi İpek Yolu'nu yeniden canlandırma gereksinimlerini pekiştirmiştir. Bu süreç, Çin'in küresel siyaset ve ekonomi üzerindeki etkisini artırma çabalarının bir parçası olarak değerlendirilmektedir. "Çin Rüyası" ise ulusal dirilişi ve uluslararası liderliği güçlendirmeyi hedefleyen bir strateji olarak öne çıkmaktadır. Bu stratejinin önemli bir parçası olarak, Çin'in BKBY aracılığıyla küresel liderlik pozisyonunu güçlendirmek için daha etkin bir rol üstlendiği görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Çin Dış Politikası, Bir Kuşak Bir Yol Projesi, Xi Jinping, Çin Rüyası

Abstract

Since the early 21st century, China has been pursuing strategic initiatives aimed at enhancing its role as a more influential actor on the global stage. One of the most significant of these initiatives is the Belt and Road Initiative (BRI), launched by Xi Jinping in 2013. This project aims to revive the historic Silk Road by developing infrastructure, trade, and investment networks that connect land and sea routes across Asia, Europe, and Africa. In addition to promoting global economic development, the BRI also serves China's goals of ensuring energy security and increasing economic integration. This initiative, which influences the geopolitical balance in Central Asia, plays a key role in shaping global trade routes. Under Xi Jinping's leadership, China has adopted a more proactive foreign policy approach, setting itself apart from previous administrations. The BRI is central to China's strategy of strengthening its influence in the pursuit of global power. Furthermore, China's domestic development projects and energy security strategies have reinforced the need to revive the historic Silk Road. This process is regarded as part of China's broader efforts to enhance its influence in global politics and economics. The "Chinese Dream" is a strategy aimed at strengthening national revival and international leadership. As a key element of this strategy, China is playing a more active role in reinforcing its global leadership position through the BRI.

Keywords: Corporate Governance, Accounting Quality, Non-Financial Sector, BIST XKURY, Panel Data Analysis

Acknowledgments

Bu çalışma Erhan Acar tarafından hazırlanan "Orta Asya'da Büyük Güç Rekabetinde Çin'in Yükselişi: Bir Kuşak Bir Yol Projesi" başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir (Selçuk Üniversitesi, SBE, 2024).

For Citation: Acar, E., Özlük, D. (2024). Bir Büyük Strateji Olarak Bir Kuşak Bir Yol Girişimi ve Xi Jinping'in "Çin Rüyası". *Journal of Academic Value Studies*, 10 (4), 94-202. <http://dx.doi.org/10.29228/javs.79255>

Received: 12.11.2024 Accepted: 15.12.2024

This article was checked by intihal.net

1. Giriş

İçinde bulunduğumuz yüzyılın başından itibaren Çin, küresel ölçekte daha etkin bir aktör olabilmek amacıyla stratejik projeler yürütmektedir. Bu projelerin en önemlilerinden biri olan "Bir Kuşak Bir Yol" (BKBY) Girişimi, Xi Jinping tarafından 2013 yılında başlatılan ve tarihi İpek Yolu'nu yeniden canlandırmayı hedefleyen bir kalkınma projesidir. M.Ö. 2. yüzyıldan başlayarak etkinliğini yitirdiği 16. yüzyılın sonuna kadar Avrupa ve Asya arasındaki uluslararası etkileşimi artıran bir köprü işlevi gören tarihi İpek Yolu'na atfen hayata geçirilen bu proje bugün Asya, Avrupa ve Afrika'yı kapsayan kara ve deniz yollarını birbirine bağlayacak altyapı, ticaret ve yatırım ağlarını genişletmeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda BKBY, küresel ekonomik kalkınmayı teşvik etmekte; ticaret rotalarını canlandırmakta ve çeşitli ülkeler arasında ekonomik bağları güçlendirmektedir.

Tarihi İpek Yolu'nun modern bir yorumu olarak değerlendirilen bu girişim, Çin'in küresel ekonomik etkinliğini artırmanın yanı sıra, enerji güvenliği ve ekonomik kalkınma için önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır. Çin'in geliştirmiş olduğu "büyük çaplı bir dış politika stratejisi" (grand strategy) olarak kabul edilen BKBY Çin'in geleneksel dış politika çizgisinden bir kopuşu temsil etmektedir (Clarke, 2020). Hem küresel ölçekte hem de Orta Asya gibi bölgesel düzeyde büyük güç rekabetinde BKBY girişiminin önemi giderek artmakta olup, Çin'in bu bölgedeki altyapı yatırımları, ticaret ağları kurma ve ekonomik entegrasyonu destekleme stratejileri, bölgenin jeopolitik ve ekonomik dengelerini etkilemektedir. Çin'in daha aktif bir küresel aktör konumuna geçişi BKBY gibi dış politika girişimlerinde daha net bir şekilde görülmektedir. Bu bağlamda, bir proje olarak önerilmesinden on yıl sonra BKBY, dijital altyapı ve sağlık politikalarını da kapsayacak şekilde genişlemiş ve kapsamlı bir strateji haline gelmiştir. (Gottwald & Bersick, 2024: 385) Özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya'nın etkinlik alanlarını sınırlayan bu dönüşüm, Çin'in Orta Asya'da bölgesel liderlik iddialarını güçlendirmekte ve küresel ticaret rotalarının şekillendirilmesinde etkin rol oynamaktadır. Çin'in Orta Asya'daki enerji kaynaklarına erişim stratejileri, bölgesel güvenliği sağlamakla birlikte ekonomik büyümeyi de teşvik etmektedir (Şener & Sugözü, 2022: 4).

BKBY Çin'in yalnızca ekonomik alanda değil, siyasi ve stratejik düzeyde de küresel bir güç olma yolundaki hedeflerini yansıtmaktadır. BKBY'nin vizyonu, Çin'in uluslararası sistemdeki rolünü yeniden tanımlamak ve küresel liderlik pozisyonunu güçlendirmek adına önemli bir platform sunmak olarak özetlenebilir. Xi Jinping'in liderliğiyle birlikte Çin'in küresel siyasette ve ekonomide belirgin bir şekilde daha aktif hale gelmesi göz önüne alınırsa Çin'in artan katılımı hem bölgesel istikrarı hem de küresel güç dengelerini etkileyecek stratejik bir değişimi işaret etmektedir. Bu bağlamda, bu çalışma, Xi Jinping liderliğindeki Çin'in küresel yükselişinde BKBY'nin oynadığı rolü incelemeyi ve bu stratejik girişimin, Çin'in küresel güç olma yolundaki etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır.

2. Çin'in Yükselişinde İpek Yolunu Canlandırma

Çin'in tarihi İpek Yolu'nu yeniden canlandırma arzusu, bölgesel çevrelenmişlik ve kuşatılmışlık hissini ortadan kaldırma ve kendisine yeni hareket alanları yaratma amacına dayanmaktadır. 21. yüzyıldan itibaren Çin'in yükselişi ve bu yükselişin ABD hegemonyasını tehdit etmesiyle birlikte, ABD 2012 yılında Hint-Pasifik stratejisi ve "Asya'ya Dönüş" politikası çerçevesinde Çin'i çevreleme ve bölgedeki nüfuzunu sınırlama çabalarını yoğunlaştırmıştır (Jung & Chen, 2019, s.18). Trans-Pasifik Ortaklığı (TPP) kapsamında Çin'in dışlanması ve bölgede askeri varlığın yoğunlaşması, Çin'i karşı hamlelerde bulunmaya sevk etmiştir. Bu duruma karşılık, Çin, ABD ile doğrudan bir çatışmaya girmemeye özen göstererek silahlanma yarışına girmiştir. Çin'in artan askeri ve ekonomik gücünü bir tehdit unsuru olarak gören Japonya, Vietnam, Güney Kore ve Filipinler gibi bölge ülkeleri, ABD önderliğinde oluşturulan "Pasifik Bloğu" çatısı altında Güney Çin Denizi, Pasifik ve Doğu Asya'da Çin'i durdurma ve çevreleme çabalarına girişmişlerdir. Çin, bu kuşatılmışlık hissini aşmanın bir yolu olarak batısındaki Orta Asya ülkelerini hedef almış ve tarihi İpek Yolu'nu yeniden canlandırmayı amaç edinmiştir (Karluk, 2017, s.104).

Çin'in büyüyen ekonomisine yeni pazarlar sağlama ve gelişen sanayisinin ihtiyaç duyduğu hammaddeleri temin etme isteği, İpek Yolu'nun yeniden canlandırılmasına yönelik bir diğer gereksinim olarak ortaya çıkmaktadır. 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne (WTO) üye olmasıyla dünya ekonomisine büyük ölçüde uyum sağlamış olan Çin, üretim kapasitesini artırarak çift haneli büyüme oranları yakalamış; ancak 2008 finansal krizinden sonra büyüme tek haneli seviyelere gerilemiş ve 2011 itibarıyla duraklama yaşanmıştır (Akkaya, 2023, s.18). Bu sürecin ardından Çin, ihracat odaklı büyüme modelinden vazgeçerek iç tüketimi artırmayı amaçlayan bir modele yönelmiş; ülke içindeki bölgesel gelişmişlik farklarını en aza indirmek için politikalar geliştirmiştir (Karluk, 2017, s.98). Doğudaki Şanghay, Pekin ve Kanton gibi şehirlerin gelişmişlik düzeyi, ülkenin batısındaki şehirlere kıyasla oldukça yüksek seviyelerdedir (Ergünsü, 2022, s.104). Çin, 2000 yılından itibaren "Batıyı Kalkındırma" projesini devlet politikası haline getirerek, batı bölgelerinin kalkınması için büyük altyapı yatırımları yapmış ve bölgeler arası gelişmişlik farkını en aza indirmeye çalışmıştır (Alparslan, 2013,

s.2). Çin, bu iç gelişmişlik farkını azaltma çabalarının bir parçası olarak tarihi İpek Yolu'nu yeniden canlandırma yoluna gitmiştir.

Küresel üretim merkezi olarak nitelendirilen Çin, ihtiyaç duyduğu enerjiyi sağlamak amacıyla Basra ve Umman Körfezleri başta olmak üzere Orta Doğu, Afrika ve Orta Asya'da enerji kaynaklarına erişim arayışındadır. Orta Doğu'dan sağladığı enerji kaynaklarının Malakka Boğazı ve Güney Çin Denizi üzerinden taşınması, bu güzergâhın güvenliğiyle ilgili riskleri artırmakta; bu nedenle Çin, güvenli enerji taşımak adına alternatif güzergâhlar aramaktadır (Ergünsü, 2022, s.103). Bu doğrultuda Çin'in tarihi İpek Yolu'nu canlandırma kapsamında geliştirdiği Bir Kuşak Bir Yol girişiminin bileşenlerinden biri olan Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru, Gwadar Limanı'nın satın alınmasını ve bu limanı Kaşgar'a bağlayacak boru hatları aracılığıyla Orta Doğu'dan gelen enerji kaynaklarının Malakka ve Güney Çin Denizi'ne uğramadan doğrudan Çin'e ulaşmasını hedeflemektedir (Karluk, 2017, s.105).

Tarihi İpek Yolu'nun yeniden canlandırılması girişiminin bir diğer önemli gerekçesi, Çin'in üretim fazlası sorununu çözme arzusudur. Çin'de otomobil, demir-çelik, düz cam ve gemi inşası gibi büyük sanayi sektörlerinde meydana gelen üretim fazlası, iç piyasada tüketilememekte ve dış pazarlara ihraç edilememektedir. Bu bağlamda Çin, altyapı yatırımları aracılığıyla, üretim fazlası ürünlerini ihraç etmeyi, İpek Yolu üzerindeki ülkelerin ekonomik kalkınmalarını desteklemeyi ve ürettiği ürünlerin güvenli bir şekilde dünya pazarlarına ulaşmasını sağlamayı amaçlamaktadır (Ergünsü, 2022, s.103).

Tarihi İpek Yolu güzergahında yer alan ülkeler, genellikle güçlü bir devlet geleneğine sahip olmayan, kırılabilir yapılar ve çoğunlukla sömürge güçleri tarafından belirlenen kimlikler ve sınırlarla şekillenmiştir. Çin, bu devletlerde kültürel ve özellikle eğitim alanında etkisini artırarak, kendisiyle iş birliği yapabilecek ve etkisi altına alabileceği bir bürokrat sınıfı oluşturmayı hedeflemektedir. Özellikle Kazakistan ve Tacikistan gibi Orta Asya ülkelerinde kurulan Konfüçyüs Enstitüleri aracılığıyla Çin, kendi dilini ve kültürünü yaygınlaştırmakta; böylece bu ülkelerle ilişkilerini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır (Karluk, 2017, s.106).

Çin, tarihsel bir perspektife dayanarak, hem kendi sınırları içindeki hem de farklı coğrafyalarda bulunan toplumları potansiyel tehdit unsurları olarak değerlendirmektedir. Han Hanedanlığı döneminde uygulanan politikalar doğrultusunda, Çin, Çinli olmayan toplumları asimile ederek bünyesine katmayı ve çevre bölgelerde bağımlılık ilişkileri kurarak merkezîyetçiliği ön plana çıkaran stratejiler izlemektedir. Günümüzde Çin, İpek Yolu'nun yeniden canlandırılması yoluyla batıya doğru genişlemeyi hedeflerken, Doğu Türkistan ve Tibet bölgelerinde de tam hâkimiyet sağlamayı amaçlamaktadır (Karluk, 2018, s.37).

Xi Jinping liderliğinde Çin, küresel bir güç olma hedefi doğrultusunda, önceki yönetimlerden farklı stratejiler geliştirme ve uygulama gerekliliği hissetmektedir. Xi Jinping, uluslararası sistemde daha etkili ve öncü bir konuma ulaşabilmek amacıyla risk alarak proaktif bir dış politika benimsemiştir. Bu çerçevede Çin'in küresel ekonomik ve siyasi etkisini artırmayı amaçlayan en önemli girişimlerden biri olan BKBY ile Çin aynı zamanda kazan-kazan formülüne dayalı bir iş birliği modeliyle projede yer alacak partnerlerinin de faydalanabileceği bir model geliştirmeye çalışmaktadır. Kalkınma sorunlarıyla yüzleşen bölgeler için yeni finansman kaynakları yaratmaktan teknoloji transferine kadar pek çok boyutta alternatif bir karşılıklı fayda modeli geliştirdiğini ileri sürmektedir (Wang, 2019). Ancak tüm bu iddialar çalışmanın ilerleyen bölümlerinde de ele alındığı üzere bazı açılardan önemli eleştirilerle karşılanmaktadır.

3. Xi Jinping Liderliğinde Çin Rüyası

Xi Jinping'in yönetimi devralmasından önceki gelişmelere bakıldığında, 2010'ların başlarında uluslararası sistemde daha iddialı bir Çin'in yükselişe geçtiği görülmektedir. Tüter'in değerlendirmesine göre, bu dönemde Çin, ulusal kimliğini yeniden inşa etme sürecinde önemli ilerlemeler kaydederek, artan özgüveniyle uluslararası alanda yeni bir ivme kazanmıştır (Tüter, 2018, s. 370). 2008 finansal krizinin ardından uluslararası sistemdeki siyasi ve ekonomik dönüşümler, Çin'in küresel sistemdeki etkisini artırması için bir fırsat yaratmıştır. Kriz sonrasında Çin, uluslararası ekonomik ve siyasi kurumlara yönelik eleştirilerini daha belirgin bir şekilde dile getirmeye başlamış, özellikle doların rezerv para birimi olarak egemenliğine karşı eleştiriler geliştirmiştir. Çin Merkez Bankası Başkanı Zhou Xiaochuan, 2009 yılında doların etkisini azaltmak için uluslararası bir rezerv para birimi çağrısında bulunmuş; krizden çıkış için tek bir para birimine bağımlılığın azaltılmasını savunmuştur (Yıldız, 2019, s. 12).

Xi Jinping'in 2008'de Devlet Başkan Yardımcısı olarak göreve gelmesiyle birlikte Çin, 2008 krizinin etkilerini en aza indirmeye yönelik çabalara odaklanmıştır. Aynı dönemde, ABD'nin çevreleme stratejilerinin daha açık hale geldiği bir

atmosfer oluşmuştur. Bu bağlamda Çin, ekonomik kalkınma stratejilerini yeniden değerlendirerek, krizin yarattığı belirsizliklere karşı dirençli bir ekonomik yapı oluşturmayı hedefleyen politikalar geliştirmiştir (Rolland, 2017, s. 131).

Xi Jinping, "prensler" olarak bilinen, Çin Komünist Partisi'nin (ÇKP) kurucu liderlerinin çocuklarından oluşan bir grup içinde parti içinde yükselmiştir. ÇKP'de liderlik dönemleri "kuşaklar" halinde ayrılmakta olup; Mao Zedong'un öncülük ettiği kurucu liderler birinci kuşağı, Deng Xiaoping'in başlattığı reform süreci ikinci kuşağı, Jiang Zemin üçüncü kuşağı, Hu Jintao ise dördüncü kuşağı temsil etmektedir. Xi Jinping'in parti liderliğine gelmesiyle birlikte Çin'de "beşinci kuşak" liderlik dönemi başlamıştır. Deng Xiaoping, Jiang Zemin ve Hu Jintao'nun liderlikleri genellikle Deng'in desteğiyle şekillenirken, Xi Jinping ise parti üyelerinin doğrudan seçimiyle bu göreve yükselmiştir. Yıldız (2019, s. 13) tarafından belirtildiği üzere, Jiang ve Hu dönemlerinde liderlik daha dengeli ve eşit konumdayken, Xi Jinping, liderliği merkezileştirerek kendisini tek otorite konumuna taşımış ve siyasal yapı içerisinde, özellikle dış politika başta olmak üzere birçok alanda liderliğin gücünü artırmıştır.

Pekin Üniversitesi öğretim üyesi Jia Qingguo, Xi Jinping dönemini "Üçüncü Devrim" olarak tanımlamaktadır. Mao Zedong liderliğinde kurulan Çin Halk Cumhuriyeti birinci devrim, Deng Xiaoping'in Çin'i dünyaya açma ve reform süreci ikinci devrim, Xi Jinping'in "Çin Rüyası" kavramı ise üçüncü devrim olarak değerlendirilmektedir (Economy, 2018, s. 10). Xi Jinping, bu kavramı ilk kez 29 Kasım 2012 tarihinde, ÇKP Genel Sekreteri olarak seçilmesinin ardından gerçekleştirdiği Çin Ulusal Müzesi ziyaretinde dile getirmiştir. Konuşmasında, "Çin Rüyası"nı Çin halkının "büyük dirilişi" olarak tanımlayarak, bu kavramı halkın temel hedeflerinden biri olarak göstermiş ve nesiller boyunca sürececek önemli bir ideal olarak vurgulamıştır. Xi, bu dirilişin ancak ulusal birlik ve ortak çabalarla gerçekleşebileceğine dikkat çekmiştir (Ercilasun, 2013).

Xi Jinping, "Çin Rüyası" kavramını ikinci kez 17 Mart 2013 tarihinde Ulusal Halk Kongresi'nin kapanış konuşmasında ele almış ve "sağlıklı bir toplum oluşturmak, demokratik, medeni, güçlü ve müreffeh bir modern sosyalist devlet kurmak ve Çin halkının dirilişini gerçekleştirmek" amacıyla bu hedefe ulaşmanın önemini vurgulamıştır (Ercilasun, 2013). Xi Jinping liderliğinde, Çin, Deng Xiaoping döneminin düşük profilli dış politika anlayışından uzaklaşarak daha aktif ve pragmatik bir yaklaşım benimsemiştir. Bu dönemde, Çin deniz aşırıdaki ilk askeri üssünü kurmuş, stratejik limanlara yatırımlar yapmış ve iklim değişikliği gibi küresel sorunlarda öncü rol üstlenmiştir (Doğan & Nebican, 2024: 323). Bunun yanı sıra, yeni ticaret yolları ve uluslararası kuruluşlar önererek küresel etkisini genişletmiştir. Xi Jinping, Çin'in uluslararası sistemdeki konumunu güçlendirme hedefini "Çin karakterli büyük devlet diplomasisi" anlayışı ile desteklemekte ve ülkenin daha etkin bir küresel aktör olarak yükselmesi için çalışmaktadır (Keyvan, 2022, s. 149-150).

Xi Jinping, 2008'de Çin Devlet Başkan Yardımcısı, 2012'de ÇKP Genel Sekreteri, 2013'te ise Çin Devlet Başkanı olarak göreve gelmiş ve ÇKP'nin 19. Ulusal Kongresi'nde görüşlerinin parti tüzüğüne eklenmesi ile Mao'dan sonra bu onura sahip olan ilk lider olmuştur. Xi'nin yolsuzlukla mücadeleye ve Çin'in uluslararası alanda daha etkin bir rol üstlenmesine yönelik girişimleri dikkat çekmiştir. Kamuoyunda "Baba Xi" olarak anılmaya başlayan Xi, 2018'de yapılan anayasa değişikliği ile devlet başkanlığı görev süresi sınırlandırmasını kaldırılmış ve bu adım, kendisinin Çin siyasetinde Mao'dan sonra en güçlü lider olarak değerlendirilmesine yol açmıştır (Çalışkan & Aras, 2020, s. 204).

Xi Jinping'in liderliği, ulusal ve uluslararası kamuoyunda geniş ilgi görmüş; Washington Post, New York Times, The Times, Radio France International, The Wall Street Journal, The Economist ve Diplomat gibi çeşitli medya kuruluşlarında ele alınmıştır (Ablet, 2022, s. 62). Forbes dergisi, 2018 yılında Xi Jinping'i "Dünyanın En Güçlü İnsanları" anketinde birinci sıraya yerleştirirken, Time dergisi de 2022'de onu en etkili 100 kişi arasında göstermiştir (Forbes, 2018; TIME, 2022). Çin'deki ulusal medya ise "Mao döneminde halk ayağa kalktı, Deng döneminde zenginleşti ve Xi Jinping döneminde güçlendi" gibi ifadelerle yer vermektedir.

Çin'in çevre diplomasisi, dış politikasının temel unsurlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Mao döneminde "Bir Tarafa Kayma", Deng döneminde "İyi Komşuluk", Jiang Zemin döneminde "Batı Kalkınma Stratejisi ve Çok Taraflılık", Hu Jintao döneminde ise "Barışçıl Yükseliş ve Uyumlu Kalkınma" gibi politikalar benimsenmiştir. Xi Jinping döneminde öne çıkan "Bir Kuşak Bir Yol" girişimi, dış politika ve ekonomik istikrarı destekleyen önemli bir proje olarak dikkat çekmektedir. Bu girişim, Çin'in küresel sistemde daha iddialı bir konuma gelme çabası olarak görülmektedir. Ayrıca, Xi Jinping döneminde Çin'in uluslararası sistemde daha etkin bir pozisyona gelmesi, girişime katılan ülkelerde ortaya konulan projelerin başarısına dair güveni artırmıştır.

4. Xi Jinping'in Bir Kuşak Bir Yol Girişimi

Bir Kuşak Bir Yol (BKBY) İnisiyatifi, Çin'in Orta Asya, Avrupa, Güneydoğu Asya, Orta Doğu, Afrika ve Amerika'daki devletleri kara ve deniz yollarıyla birbirine bağlamayı hedefleyen, Tarihi İpek Yolu'nun yeniden canlandırılması fikrine dayanan küresel ölçekli bir projedir. Bu inisiyatif, İpek Yolu güzergahında yer alan bölgelerde ekonomik ilişkilerin barışçıl ve aktif bir şekilde gelişmesini amaçlamakta; aynı zamanda ekonomik büyümeyi ve altyapı projelerini teşvik etmektedir.

BKBY, Çin'in uluslararası sistemdeki etkinliğini artırmayı ve ABD ile Avrupa dışındaki ülkelerin katılımıyla küresel çapta önemli bir iş birliği alanı yaratmayı öngören en büyük projelerden biri olarak değerlendirilmektedir. Çin'in doğusundan Avrupa'nın batı ucuna kadar uzanan bu ekonomik iş birliği alanı oluşturma çabası, Tarihi İpek Yolu'nun yeniden canlandırılması amacının temelini teşkil etmektedir. Bununla birlikte, projenin kapsamlı bir analizi, BKBY'nin ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal birçok hedefe hizmet ettiğini göstermektedir. Bu çok boyutlu yaklaşım, BKBY'nin Çin'in küresel etkisini artırma stratejisinin merkezinde konumlandığını ortaya koymaktadır.

Tarihi İpek Yolu'nu yeniden canlandırma fikri, ilk olarak Çin Devlet Başkanı Xi Jinping tarafından 7 Eylül 2013 tarihinde Kazakistan'da Nazarbayev Üniversitesi'nde gerçekleştirdiği "İnsanlar Arası İşbirliğinin Geliştirilmesi ve Daha İyi Bir Geleceğin Yaratılması" başlıklı konuşmada dile getirilmiştir. Xi Jinping, "Avrasya bölgesinde yakın ilişkiler içinde ekonomik iş birliği oluşturmamız. İş birliğini geliştirerek ve kalkınmayı büyütme için reformcu bir yaklaşımı benimseyerek, hep birlikte 'Tarihi İpek Yolu boyunca bir ekonomik kuşak' oluşturmamız. Bu, güzergâh üzerindeki ülkelerin halklarına fayda sağlayacak büyük bir girişim olacaktır. Bunu faaliyete geçirmek için bireysel olarak çalışmaya başlayabiliriz ve zamanla bu bireysel çalışmaları bütün bölgeyi kapsayacak şekilde birbirine bağlayabiliriz" ifadeleriyle bu projeyi açıklamış ve "İpek Yolu Ekonomik Kuşağı" projesini tanıtmıştır (Xi Jinping, 2013a). Bu konuşma, BKBY'nin temelini oluşturarak Çin'in Tarihi İpek Yolu'nu yeniden canlandırma hedefini vurgulamaktadır. Xi Jinping, bu projeye ülkeler arasında daha derin ekonomik ilişkiler kurulmasını, kültürel etkileşimlerin artmasını ve bölgesel iş birliğinin güçlenmesini hedeflediğini belirtmiştir. Bu bağlamda, Tarihi İpek Yolu'nun tarihsel önemi ve günümüzdeki yansımaları, Çin'in küresel stratejisinin önemli bir parçası olarak öne çıkmaktadır.

Aynı yıl içerisinde Brunei'de düzenlenen 16. ASEAN-Çin zirvesinde, Çin Başbakanı Li Keqiang tarafından "21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu" konsepti ilk kez açıklanmıştır (Yiğenoğlu, 2018, s. 11). Xi Jinping, Endonezya'daki ASEAN Zirvesi ziyareti sırasında Endonezya Parlamentosu'nda yaptığı konuşmada Çinli denizci Zheng He'den bahsederek, Çin ile ASEAN ülkeleri arasındaki etkileşimin artması gerektiğini vurgulamıştır. Güneydoğu Asya'nın, tarihsel olarak Antik Deniz İpek Yolu'nun önemli bir merkezi olduğunu belirten Xi Jinping, Çin-ASEAN Denizcilik İşbirliği Fonu'nun etkin kullanımıyla ASEAN ülkeleriyle denizcilik alanında iş birliğinin geliştirilmesi ve "21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu"nun canlandırılması için ortak çaba sarf edilmesi gerektiğini ifade ederek bu projeyi gündeme getirmiştir (Xi Jinping, 2013b). Bu açıklamalar, Çin'in komşu ve projeye dahil olan ülkelerle yakın iş birliği kurma ve ortak kalkınmanın sağlanması isteğini ortaya koymaktadır.

BKBY, Çin'in küresel stratejisi doğrultusunda çeşitli kıtalarda ekonomik kalkınma ve altyapı yatırımları aracılığıyla geniş bir iş birliği ağı oluşturmaya ve bölgesel ekonomik ilişkileri derinleştirmeyi amaçlayan kapsamlı bir projedir. Çin, "Kuşak" olarak tanımlanan İpek Yolu Ekonomik Kuşağı projesi ile Çin'in az gelişmiş bölgelerini Orta Asya üzerinden Avrupa'ya bağlamayı, "Yol" olarak tanımlanan 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu projesi ile Çin'in güney bölgesini hızla gelişmekte olan Güney Asya ile bağlayarak Avrupa'ya deniz yolu üzerinden ulaşmayı hedeflemektedir. Çin'in tüm kurumları, bu iki proje için strateji geliştirmektedir (CIA 2017, s.2-3). İpek Yolu Ekonomik Kuşağı ve 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu, akademik çalışmalarda ve resmi belgelerde "Bir Kuşak-Bir Yol" (One Belt – One Road) olarak anılmaktadır.

BKBY girişimine yönelik detaylı belgeler 2015 yılında yayımlanmaya başlamıştır. Girişime ilişkin ilk resmi belge, 28 Mart 2015 tarihinde Çin Ulusal Kalkınma ve Reform Komisyonu (NRDC) tarafından yayımlanan "İpek Yolu Ekonomik Kuşağı ve 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu'nun Birlikte Geliştirilmesine İlişkin Vizyon ve Eylemler" (Vision and Actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21st-Century Maritime Silk Road) başlıklı dokümandır. Bu belgede BKBY'nin amaçları, ilkeleri, kapsamı, ortaklık mekanizmaları ve Çin'in bölgesel açılımlarına dair ayrıntılar yer almakta olup; politika koordinasyonu, engelsiz ticaret, halklar arası etkileşimlerin teşviki, altyapı bağlantıları ve finansal entegrasyon gibi beş ana hedef belirlenmiştir. BKBY girişimine katılım için herhangi bir siyasi ya da ekonomik ön şart bulunmamakla birlikte, bu girişim, üye ülkeler arasında ekonomik büyüme ve ticareti teşvik eden, karşılıklı fayda sağlayan bir yapı sunmaktadır. (Belt and Road Portal 2015).

Tarihi İpek Yolu yalnızca ticari bir güzergah olarak kalmadığı gibi, BKBY de yalnızca ticari bir proje olmanın ötesinde, ülkeler arasında siyasi güveni artırmayı, kültürel etkileşimi güçlendirmeyi ve bölgesel bütünleşmeyi sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, Çin'in bu girişim ile uluslararası sermaye piyasaları ve para birimlerinin entegrasyonunu teşvik etmeyi de hedeflediği söylenebilir (Ateş 2023, s. 39). BKBY kapsamında kültürel ve sanatsal değişimler ile öğrenci değişim programları gibi faaliyetler de yer almakta; bunun yanında, "Bilgi İpek Yolu" veya "Dijital İpek Yolu" olarak adlandırılan

dijital ekonomi, e-ticaret, fiber optik altyapı, akıllı şehirler ve bilim-teknoloji parkları gibi unsurlar da projenin bir parçası olarak öne çıkmaktadır (Güner 2018, s. 121). Ayrıca, yayınlanan resmi belgelerde çevresel sürdürülebilirlik amacıyla "Yeşil İpek Yolu" kavramı kullanılmakta ve bu bağlamda, girişim kapsamındaki yatırımların çevreye duyarlı bir şekilde gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Belt and Road Portal 2015).

Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarındaki devletler arasında iş birliğini ve ulaşım bağlantısını geliştirmeyi amaçlayan bu geniş kapsamlı kalkınma ve ticaret projesi, Çinli yetkililer tarafından "Yüzyılın Projesi" olarak adlandırılmaktadır. BKBY, başlangıçta Çin'den başlayarak Asya, Avrupa ve Afrika'yı birbirine bağlamayı hedeflerken, zamanla yeni bölgeleri ve projeleri kapsayacak şekilde genişlemiştir. Proje, kara yolları, deniz yolları, havacılık, denizcilik, limanlar, demir yolları, enerji nakil hatları ve fiber optik altyapılar gibi çeşitli alanlarda iş birliğini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, güzergah boyunca karayolu, deniz yolu, demir yolu, liman ve havalimanı yatırımlarının yanı sıra ekonomi ve sanayi bölgeleri oluşturulması hedeflenmektedir. (Akdağ 2019, s. 74).

Başlangıçta Tarihi İpek Yolu'nu canlandırma amacı taşıyan BKBY projesi, zamanla küresel ölçekte bir ağ yapısına dönüşmüştür. İlk olarak bölgesel bir odakla başlayan girişim, farklı kıtalardan devletlerin katılımıyla genişleyerek, neredeyse tüm dünyayı kapsayan bir ekonomik, ticari ve altyapı ağına dönüşmüştür. Bugün BKBY'ye 138 devlet dahil olmuş durumdadır; bunlardan 43'ü Asya, 28'i Avrupa, 39'u Afrika, 19'u Güney Amerika ve 9'u Okyanusya'da yer almaktadır. BKBY'ye katılan bu ülkelerin toplam nüfusu yaklaşık 4,5 milyar olup, dünya nüfusunun %60'ını oluşturmaktadır. Bu ülkelerin toplam GSYİH'si ise yaklaşık 32 trilyon dolar olup, dünya GSYİH'sinin %37,32'sine denk gelmektedir (HKTDC).

BKBY girişimi, resmi söylemde Tarihi İpek Yolu'nu yeniden canlandırmanın ötesinde, daha geniş bir coğrafyanın bu projeden yararlanabilmesi amacıyla tüm devletler ile bölgesel ve uluslararası örgütlerin katılımına açık; farklı kültürler ve kalkınma yaklaşımlarına saygılı bir iş birliği platformu oluşturmayı hedefleyen kapsamlı bir proje olarak tanımlanmaktadır. Bu girişim, Çin'in dış politikasında benimsediği beş temel ilkedenden—devletlerin toprak bütünlüğü ve egemenliğine saygı, karşılıklı saldırmazlık, iç işlerine müdahale etmeme, karşılıklı fayda ve eşitlik—kaynaklanan "barışçıl kalkınma" yaklaşımını güçlendirmektedir. BKBY, taraf devletlerin ortak çıkarlarını gözetken ve karşılıklı fayda ilkesine dayanan bir çerçevede, bu devletlerin menfaatlerine uyum sağlayarak en geniş ortak paydanın oluşturulmasını hedeflemektedir. Ortak payda arayışına odaklanan BKBY girişimi, geleceği şekillendirmeyi amaçlayan uyumlu ve güvenli bir iş birliği modeli olarak değerlendirilmektedir. Çatışmayı önlemeye ve diyalogu teşvik etmeye odaklanan bu girişim, geleneksel müttefiklik yerine ortaklık temelli bir iş birliği anlayışını benimsemektedir. Bu yaklaşım, uluslararası ilişkileri yeniden tanımlamayı ve Çin'in, BKBY aracılığıyla yalnızca ekonomik iş birliğini değil, uluslararası sistemde bir dönüşüm sağlamayı amaçladığını göstermektedir.

Çin'in uluslararası sistemi dönüştürme isteği çerçevesinde "ortak kadere sahip topluluk" ve "ortak çıkar topluluğu" kavramlarına vurgu yaptığı görülmektedir. Aktaş ve Palabıyık, yaptıkları çalışmada Çin'in ortak çıkara ve kadere sahip bir topluluk oluşturmayı amaçladığını, BKBY girişiminin de bu hedef doğrultusunda olduğunu belirtmişlerdir (Aktaş & Palabıyık 2024, s. 15). Bu bağlamda, tüm devletlerin aynı amaca yönelik birleştiği ve mevcut uluslararası sistem içinde daha fazla gelişmeyi hedefleyen devletlerin ortak çıkarlar doğrultusunda hareket ettikleri ifade edilmektedir. Çin, bu söylemi kullanarak BKBY girişimini tüm insanlığa hizmet eden bir proje olarak sunmakta ve böylece girişime meşruiyet kazandırmaya çalışmaktadır. BKBY ile ilgili yapılan açıklamalarda sıkça vurgulanan "kader" ve "çıkara" kavramlarının, yeni bir uluslararası sistemin şekillendirilmesinde önemli bir etkiye sahip olabileceği ifade edilmektedir (Çin Halk Cumhuriyeti Büyükelçiliği 2014).

BKBY girişimi, Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in "Çin Rüyası" kavramı ile de doğrudan ilişkilidir. Xi Jinping, Çin Rüyası'nı, "Çin ekonomisinin, 30 yıl önce başlatılan dışa açılım politikası ile hızlı bir büyüme sürecine girmesi; Çin'in demokratik, müreffeh, güçlü, kültürel açıdan gelişmiş ve uyumlu bir modern sosyalist devlet olma yolunda ilerlemesi, bu yolla Çin halkının yeniden dirilişinin sağlanması" şeklinde tanımlamaktadır (Xi Jinping 2013b). Ulusal Halk Kongresi Daimi Komitesi Başkanı Zhang Dejiang, 18 Mayıs 2016 tarihinde Hong Kong'da düzenlenen Kuşak ve Yol Zirvesi'nde yaptığı konuşmada BKBY'nin, Çin'in yeni tarihsel koşullarda açılımını sürdürmek adına büyük bir adım olduğunu ifade etmiştir. Hang, Çin'in gelişimi ile girişimin güzergahındaki devletlerin kalkınmasının uyumlu hale getirileceğini ve bu süreçte Çin Rüyası'nın diğer toplumların hedefleriyle birleşeceğini vurgulamıştır (Dejiang, 2016). Bu bağlamda, BKBY girişimi, Çin Rüyası'nın gerçekleşmesi için önemli bir fırsat olarak görülmektedir. Gelişmekte olan devletlerin kalkınma arzusuyla Çin Rüyası'nın BKBY girişimi çerçevesinde ilişkilendirildiği, dolayısıyla BKBY girişiminin Çin Rüyası ile diğer devletlerin hedeflerini birleştiren bir platform haline geldiği ileri sürülebilir. "Çin Rüyası" kavramı, günümüzde "Amerikan Rüyası"na alternatif bir söylem olarak kabul edilmektedir.

BKBY girişiminin tanıtıldığı tarihten itibaren hem kapsamı hem bölgesel etkisi hem de uzun vadeli hedefleri göz önünde bulundurulduğunda, Çin'in dış politikasının önemli bir unsuru olarak kabul edilmelidir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD tarafından kurulan uluslararası sistemin yerine, daha adil ve karşılıklı ortaklık temeline dayalı bir uluslararası düzenin tesisini amaçlayan BKBY girişimi, stratejik bir hamle olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle şekillenen tek kutuplu uluslararası sistem yerine daha dengeli, çok kutuplu bir yapının oluşturulması yönünde atılan bir adım olarak da nitelendirilmektedir. Tüm bu boyutlarıyla değerlendirildiğinde BKBY, sadece ekonomik öncelikleri olan bir proje olarak değil Ghiasy ve Zhou'nun (2023) tabiriyle güvenlik ve jeopolitik boyutları da olan çok katmanlı bir girişim olarak görülmeli ve bölgesel ve küresel dinamikleri etkileyecek bir girişim olarak analiz edilmelidir.

5. Sonuç

Xi Jinping'in "Bir Kuşak Bir Yol" (BKBY) girişimi, Orta Asya'nın jeopolitik önemini ve ekonomik potansiyelini vurgulayarak, Çin'in bu bölgedeki devletlerle ilişkilerini derinleştirmeyi, bölgenin altyapısını geliştirmeyi ve ticareti artırarak ekonomik entegrasyonu sağlamayı amaçlamaktadır. Orta Asya'nın sahip olduğu enerji kaynakları ve stratejik konumu, BKBY girişiminin merkezinde yer almakta olup, bu doğrultuda Çin'in, bölgenin kalkınmasında önemli bir rol üstlendiği görülmektedir.

Çin dış politikasında büyük ölçekli altyapı projeleri ve bağlantı yatırımları temel bir odak olarak öne çıkmaktadır. Demiryolları, karayolları, havaalanları, limanlar ve enerji boru hatları gibi projelerle bölgenin ticaret yollarının geliştirilmesi ve ekonomik büyümenin sağlanması hedeflenmektedir. Enerji iş birliği bağlamında Çin, enerji kaynaklarını güvence altına almayı ve bu kaynakların tedarikini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede BKBY girişimi ile Çin enerji ithalatını çeşitlendirme ve enerji güvenliğini artırma yönünde stratejik projeler geliştirmekte ve ekonomik büyümesinde sürdürülebilir bir enerji altyapısı oluşturmayı hedeflemektedir.

BKBY girişimi, ekonomik iş birliği ve ticaretin artırılmasını temel hedefleri arasında bulundurmaktadır. Bu bağlamda Çin, yatırım teşvikleri, serbest ticaret anlaşmaları ve sınır ötesi ticaret kolaylıkları ile bölgesel ekonomik bütünleşmeyi teşvik etmektedir. Aynı zamanda BKBY çerçevesinde Çin, bölge devletleriyle stratejik iş birliğini güçlendirmekte ve diplomatik ilişkilerini derinleştirmektedir. "Kazan-kazan" ilkesi doğrultusunda Çin, bölge ülkeleriyle ilişkilerini geliştirerek bölgesel ve uluslararası konularda ortak hareket etmeyi amaçlamaktadır. Bu proje yalnızca askeri, ekonomik ve ticari alanlarla sınırlı kalmayıp kültürel iş birliğini de kapsamaktadır. Kültürel değişim, öğrenci değişim programları, eğitim bursları ve insani ilişkiler gibi faaliyetler yoluyla bölge devletleriyle karşılıklı anlayışın artırılması ve iş birliğinin her alanda derinleştirilmesi Çin'in uluslararası amaçlarından bir diğeridir.

Ancak, BKBY'nin bu geniş kapsamlı hedefleri, Çin'in ekonomik gücünü kullanarak, ikili ilişkilerde bulunduğu az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere verdiği krediler aracılığıyla bu ülkeleri aşırı borçlandırdığı ve borçlarını geri ödeyemeyecek duruma getirdiği gerekçesiyle eleştirilmektedir (Akpaninye, 2019). Bu eleştiriler doğrultusunda, bazı gözlemciler borçlu devletlerin finansal yüklerini hafifletme ya da borçlarını kapatma amacıyla önemli tavizler vermek zorunda kalmasının, Çin'in bu ülkelerdeki nüfuzunu artırma stratejisine hizmet ettiğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda, Çin, borç diplomasisi aracılığıyla, BKBY'ye dahil olan ülkelere altyapı ve üstyapı yatırımları için finansal destek sağlayarak, ekonomik gücünü bir siyasi araç olarak kullanmakta ve bu ülkeler üzerinde nüfuz elde etmektedir.

Çin, bu stratejiyle uluslararası sistemdeki konumunu güçlendirmeyi ve BKBY kapsamındaki projelerini güvence altına almayı amaçlamaktadır. Özellikle borçlarını ödeyemeyen ülkelerin havaalanı, liman ve telekomünikasyon gibi stratejik varlıklarına uzun vadeli kiralama ya da doğrudan el koyma yoluyla erişim sağlaması, Çin'in bu ülkelerdeki etkisini artırdığı şeklinde yorumlanmaktadır (Shattuck, 2018: 8-9). Sadece bir çeşit borç tuzağı diplomasisi yaratmaya çalıştığı için değil aynı zamanda projelerin sürdürüldüğü yerel ölçekteki faaliyetlerin çıktısının yerel ekonomiler açısından sınırlı olabileceği ve genel anlamda projenin finansman modellerinin de sürdürülebilirlik açısından sorunlar doğurabileceği ileri sürülmektedir (Small, 2018). BKBY'ye yönelik bu eleştirilerin giderilmesi adına, Çin'in somut adımlar attığını – en azından şeffaf bir iletişim kanalı oluşturmak veya projelere yerel katılımı artırmak gibi – söylemek zor (Jones ve Jingha 2023). Benzer şekilde, Liu ve Dunford (2023) de BKBY'nin en temel eksikliğinin, projenin az gelişmiş ülkeler için yarattığı borçlanma riski kadar, planlama ve izleme açısından iletişim eksikliği barındırması olduğunu belirtmektedir.

Bu eleştiriler ışığında, BKBY girişimi gelişmekte olan ülkelere yapılan yatırımlarla ekonomik katkıda bulunurken, BKBY'ye şüpheyle yaklaşanlar Çin'in sürdürülemez borç yükümlülükleri yarattığını ve çeşitli tavizler elde etmek için fırsatlar sunduğunu öne sürmektedir. Bazı uzmanlar ayrıca BKBY girişiminin, Çin ile projelerde iş birliği yapan çok taraflı finansal kuruluşların rolünü ve ilkelerini zayıflattığını ve Çin'in bu kuruluşlarda liderlik rolü üstlenmemesi gerektiğini ileri sürmektedir (Sutter, vd., 2024). Bu bağlamda Çin'in BKBY'yi güvenilir bir çok taraflı girişim olarak sunmakta başarılı olduğu söylenemez. Çin'in, BKBY'nin yalnızca kendi yararına olmayacağı konusunda uluslararası kamuoyunu ikna etmesi

büyük önem taşımaktadır. Sonuç olarak, Çin'in küresel güç olma arzusunun en somut göstergelerinden biri olarak değerlendirilen BKBY, tamamlanana dek Çin'in uluslararası etki alanını genişleterek güç dengelerini kendi lehine dönüştürmeyi ve Batı merkezli küresel jeopolitik ve jeostratejik düzende büyük güçlerin etkisini sınırlamayı hedeflemektedir.

Kaynakça

- Ablet, A. (2022). *Çin'in Bir Kuşak Bir Yol Projesi: Barışçıl Yükseliş Mi Hegemonik Rekabet Mi?*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi
- Akdağ, Z. (2019). Türkiye-Çin İlişkilerinde Kuşak ve Yol Girişimi'nin Önemi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 9, Sayı 1.
- Akkaya, M. Sena (2023). *Bir Kuşak Bir Yol Projesi Kapsamında Türkiye'nin Rolü*. Beykoz Üniversitesi, Lisansüstü Programlar Enstitüsü.
- Akpaninyie, M. (2019). China's 'Debt Diplomacy' Is a Misnomer. Call It 'Crony Diplomacy., The Diplomat, <https://thediplomat.com/2019/03/chinas-debt-diplomacy-is-a-misnomer-call-it-crony-diplomacy/>
- Aktaş, A. B., & Palabıyık, M. S. (2024). Söylemsel Bir İnşa Olarak Kuşak Ve Yol Girişimi: Eleştirel Jeopolitik Bir Analiz. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (60), 1-21. <https://doi.org/10.30794/pausbed.1274883>.
- Ateş, E. (2023). *Bir Kuşak Bir Yol Projesi Ve Türkiye'nin Dış Ticaretine Etkileri*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Programı.
- Belt And Road Portal, (2015) Vision And Actions On Jointly Building Silk Road Economic Belt And 21st-Century Maritime Silk Road. National Development and Reform Commission- NRDC, <https://eng.yidaiyilu.gov.cn/p/1084.html>. (Erişim Tarihi: 10.09.2024)
- Bilgiç Alparslan, İ. (2013). Bir Bölgesel Kalkınma Hikayesi: Batı Çin, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, https://www.tepav.org.tr/upload/files/1358438573-4.Bir_Bolgesel_Kalkinma_Hikayesi___Bati_Cin.pdf. (Erişim Tarihi: 17.10.2024)
- Cia, P. (2017). Understanding China's Belt and Road Initiative LowyInstituteForInternationalPolicy, <https://www.lowyinstitute.org/publications/understanding-china-s-belt-Road-initiative>. (Erişim Tarihi: 05.10.2024)
- Clarke, Michael. (2020). The Belt and Road Initiative: China's New Grand Strategy?. *Strategic Analysis*, 44(3).
- Çalışkan, E. & Aras, İ. (2020). Xi Jinping Döneminde Hong Kong Protestoları: Şemsiye Hareketi ve 2019 Protestoları Üzerine Bir Karşılaştırma. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, Cilt 22, Sayı 2.
- Çin Halk Cumhuriyeti Büyükelçiliği, (2014). "İpek Yolu Ekonomik Kuşağı" ve "21. Yüzyıl Deniz Üzerinden İpek Yolu" Stratejileri Çin-Türkiye iş birliğine yeni fırsatları getirecek, http://tr.china-embassy.gov.cn/tur/ztgx/201410/t20141017_9619081.html. (Erişim Tarihi: 17.10.2024)
- Deijang, Z. (2016). Opening speech at the Belt and Road Summit in Hong Kong, Belt and Road Initiative Hong Kong, https://www.beltandRoad.gov.hk/important-speeches_20160518.htm. (09.10.2024)
- Doğan, F., & Nebican, N. (2024). Xi Jinping Dönemi Çin'in Latin Amerika Politikası. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(1), 321-339. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.138496>
- Duggan, N., Gottwald, J. C., & Bersick, S. (2024). Still a Work in Progress: the Ongoing Evolution of the Role Conception Underlying China's Belt and Road Initiative. *Area Development and Policy*, 9(3), 385-406.
- Ercilasun, K. (2013). Çin'de Yeni Slogan: Çin'in Rüyası. 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, <https://21yyte.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/asya-pasifik-arastirmalari-merkezi/cinde-yeni-slogan-cin-ruyasi>. (Erişim Tarihi: 01.10.2024)
- Ergünsü, U. (2022). İpek Yolu'nun Yeniden Canlandırılması ve Türkiye - Çin Halk Cumhuriyeti İşbirliğine Etkileri. *TYB Akademi Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 20, Sayı 20.

- Forbes, (2018) The World's Most Powerful People'. <https://www.forbes.com/powerful-people/list/#tab:overall>. (Erişim Tarihi:01.10.2024)
- Ghiasi, Richard & Zhou, Jiayi. (2023). The Security Dimensions of the Belt and Road Initiative. *International Security*.
- Güner, B. (2018). OBOR Girişimi'nin Coğrafyası. *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı 37.
- HKTDC, "Featured -Beltand Road Initiative - Country Profiles", <https://research.hktdc.com/en/featured/belt-and-Road/country-profiles>. (Erişim Tarihi: 10.10.2024)
- Jones, Lee & Zeng, Jinghan. (2023). Understanding China's Belt and Road Initiative: A Critical Assessment. *Review of International Political Economy*.
- Jung, H. Shen & Chen, J. Lung (2019). Impact of the U.S. Indo-Pacific Strategy and Pivot to Asia and China's Belt and Road Initiative on Sino-US Political and Economic Relations. *International Business Research*, Cilt 12, Sayı 6.
- Karen M. Sutter, vd., (2024) China's One Belt, One Road Initiative: Economic Issues. CRS Report, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11735>. (Erişim Tarihi: 01.11.2024)
- Karluk, A. Celil (2017). Çin'in Yeni İpek Yolu Projesi ve Gerekçeleri Üzerine. *Denge Dergisi*, Sayı 2.
- Keyvan, Z. (2022). Başlangıçtan Günümüze Çin Dış Politikasının Dönüşümü: Büyük Ülke Diplomasisi. *Liberal Düşünce Dergisi*, Sayı 106.
- Liu, Weidong & Dunford, Michael. (2023). Belt and Road Economics: Development Impact and Debt Sustainability. *Economic Geography*.
- Rolland, N. (2017). China's Belt and Road Initiative: Underwhelming or Game-Changer?. *The Washington Quarterly*, Cilt 40, Sayı 1.
- Shattuck, T. (2018). How China Dictates The Rules of the Game, Foreign Policy Research Institute, <https://www.fpri.org/wp-content/uploads/2018/07/howchinadictatesthegame.pdf>. (Erişim Tarihi: 10.10.2024)
- Small, Andrew. (2018). The Backlash to Belt and Road. *Foreign Affairs*. 16.02.2018.
- Şener, U., & Sugözü, İ. H. (2022). Orta Asya'da Yeni Bir Hegemonya Denemesi: Çin'in Bir Kuşak Bir Yol (OBOR/BRI) Projesi. *İktisadi ve İdari Yaklaşımlar Dergisi*, 4(2), 1-14. <https://doi.org/10.47138/jeaa.1181911>
- TIME, (2022). The 100 Most Influential People of 2022, <https://time.com/collection/100-most-influential-people-2022/6177685/xi-jinping-leaders/> (Erişim Tarihi: 12.10.2024)
- Tüter, M. (2018). *Çin Gücü Statükoya Karşı Yeni Güç Arayışlar*. Kopernik Kitap.
- Wang, Yiwei. (2019). *The Belt and Road Initiative: What Will China Offer the World in Its Rise*. Beijing: New World Press.
- XiJinping, (2013a) Promote Friendship Between Our People and Work Together to Build a Bright Future Consulate-General of The People's Republic of China In Toronto. http://toronto.chinaconsulate.gov.cn/eng/zgxw/201309/t20130918_7095551.html. (Erişim Tarihi: 12.10.2024)
- XiJinping, (2013b). Speech by Chinese President XiJinping to Indonesian Parliament. ASEAN-ChinaCentre, http://www.asean-china-center.org/english/201310/03/c_133062675.html. (Erişim Tarihi: 07.09.2024)
- Yıldız, Ç. (2019). *Bir Kuşak Bir Yol Girişimi ve Çin-Orta Doğu Enerji İlişkileri*. Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yiğenoğlu, K. (2018). Çin'in 'Tek Kuşak Tek Yol' Projesi ve Asya Altyapı Yatırım Bankası. *Yönetim Ekonomi Edebiyat İslami Ve Politik Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1.

Muhasebecilik Mesleğindeki Sorunları Araştıran Çalışma Bulgularının Analizi: 2010-2024 Yılları Arası Bir İnceleme

Analysis Of the Findings of Studies Investigating the Problems in The Accountancy Profession: A Review Between 2010-2024

Murat Kaya¹ , Mehmet Demir²

¹Department of Accounting, Finance and Banking, Sivas Cumhuriyet University, Türkiye,
kayamurat@cumhuriyet.edu.tr (Corresponding Author)

²Department of Finance and Banking, Sivas Cumhuriyet University, Türkiye

Özet

Bu çalışmanın amacı, muhasebecilik mesleğindeki sorunları araştıran çalışma bulgularının analiz edilmesiyle mesleki sorun kaynaklarından hangisinin daha çok, hangisinin ise daha az yaşandığını ve sorunların yaygın ve süregelen olup olmadığını belirlemektir. Bu amaçla öncelikle konu ile ilgili yayınların tespiti için, 14 anahtar kelime kullanılarak Google Scholar'da 21.10.2024 tarihinde tarama yapılmıştır. Tarama sonucunda çeşitli türde yazılmış 321 çalışma bulunmuş ve 83 tanesinin konu ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Ardından 83 çalışma tek tek incelenerek muhasebecilik mesleğindeki sorunların kaynakları 8 başlıkta sınıflandırılmıştır. Son olarak 83 çalışmadan 10 tanesinin belirlenen 6 ölçütü de sağladığı saptanmış; bu çalışmalardaki onlarca ifade gözden geçirilmiş, çalışmanın sadeliği ve anlaşılabilirliği için 27 ortak ifadeye dönüştürülmüştür. Ortak ifadeler, sorun kaynaklarına uygun bir şekilde dağıtılmış ve çalışmaların bulguları sorun kaynağı temelinde analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, meslek mensuplarının en çok "iş yükünden kaynaklı sorunlar" la karşılaştıkları ve en yüksek "bazı meslek mensuplarının asgari ücret tarifesinin altında defter tutması" ifadesine katılım gösterdikleri görülmüştür. Ele alınan 10 çalışmanın örneklem ve yılları farklı ancak bulguları benzerlik göstermektedir. Bu durum mesleki sorunların yaygın ve süregelen olduğuna ve yetkili organların konuya daha çok ve gecikmeden eğilmelerinin gerekliliğine işaret eder.

Anahtar Sözcükler: Muhasebecilik, Muhasebecilik Mesleği, Muhasebecilik Mesleğinde Sorunlar, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir

Abstract

The purpose of this study is to analyze the findings of the studies investigating the problems in the accountancy profession to determine which of the sources of professional problems are experienced more and which are experienced less and whether the problems are widespread and ongoing. For this purpose, first of all, Google Scholar was searched on 21.10.2024 using 14 keywords to identify publications on the subject. As a result of the search, 321 studies written in various types were found and it was determined that 83 of them were related to the subject. Then, 83 studies were analyzed one by one and the sources of problems in the accountancy profession were classified under 8 headings. Finally, it was determined that 10 of the 83 studies met all 6 criteria. Dozens of statements in these studies were reviewed and transformed into 27 common statements for the simplicity and clarity of the study. Common statements were appropriately distributed across problem sources and the findings of the studies were analyzed on the basis of the problem source. As a result of the research, it has been determined that among the 8 sources of problems, members of the profession face "problems arising from workload" the most; and among the 27 statements, they mostly agree with the statement "Some members of the profession keep books below the minimum wage tariff". The sampling and years of the 10 studies are different, but the findings are similar. This situation indicates that professional problems are widespread and ongoing and that the authorized bodies should address the issue more frequently and without delay.

Keywords: Accountancy, Accountancy Profession, Problems in Accountancy Profession, Independent Accountant Financial Advisor

For Citation: Kaya, M., Demir, M. (2024). Muhasebecilik Mesleğindeki Sorunları Araştıran Çalışma Bulgularının Analizi: 2010-2024 Yılları Arası Bir İnceleme. *Journal of Academic Value Studies*, 10 (4), 203-215. <http://dx.doi.org/10.29228/javs.79611>

Received: 01.12.2024 Accepted: 30.12.2024

This article was checked by *intihal.net*

1. Giriş

Muhasebe mesleğinin çağın ihtiyaçlarına uygun bir biçimde yeniden yapılandırılmasının merkezinde insan unsurunun varlığından ve öneminden dolayı sürekli bir değişim ve gelişim söz konusudur. Meslek mensuplarının donanımları, yetenekleri ve becerileri bu noktada anahtar rol üstlenmektedir (Kestane ve Temelli, 2022:31). Ekonomik sistemin temel taşları olarak kabul edilen işletmeler hakkında mali bilgiler ise muhasebe bilimi aracılığı ile elde edilmektedir. Muhasebe meslek mensuplarının verimliliği mali bilgilerin kalitesini artıracak, bu sonuç da işletmelerin verimliliğini doğrudan etkileyecektir (Kısacık ve Çakar, 2023:109).

1989 yılında Resmi Gazete’de yayınlanan “Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu” ile muhasebecilik ve mali müşavirlik mesleğinin konusu tanımlanmıştır.

Gerçek ve tüzel kişilere ait teşebbüs ve işletmelerin;

- ✓ Genel kabul görmüş muhasebe prensipleri ve ilgili mevzuat hükümleri gereğince, defterlerini tutmak, bilanço, kar-zarar tablosu ve beyannameleri ile diğer belgelerini düzenlemek ve benzeri işleri yapmak.
- ✓ Muhasebe sistemlerini kurmak, geliştirmek, işletmecilik, muhasebe, finans, mali mevzuat ve bunların uygulamaları ile ilgili işlerini düzenlemek veya bu konularda müşavirlik yapmak.
- ✓ Yukarıdaki yazılı konularda, belgelerine dayanılarak, inceleme, tahlil, denetim yapmak, mali tablo ve beyannamelerle ilgili konularda yazılı görüş vermek, rapor ve benzerlerini düzenlemek, tahkim, bilirkişilik ve benzeri işleri yapmak.

Yukarıda sayılan işleri; bir işyerine bağlı olmaksızın yapanlara serbest muhasebeci mali müşavir denir (Resmi Gazete,13-06-1989 tarih ve 20194 Sayılı RG).

Muhasebecilik mesleği, bir ülkenin ekonomik bütünlüğünü oluşturan özel ve kamu sektörüne ait tüm birimlerin muhasebe işlemlerini mevcut yasalara, ilkelere, kurallara, standartlara uygun, tarafsız, doğru, zamanında ve güvenilir bir şekilde belirli bir yerde ve kendi sorumluluklarında yürüten meslek mensuplarının sürekli olarak edindikleri iş veya uğraştır (Gül, 2015: 7).

Muhasebe meslek mensubu görev ve sorumluluklarını yerine getirirken işletme içinden ve işletme dışından birçok kişi ve kuruluşla iletişim kurmak durumundadır. Dolayısıyla muhasebecinin diğer kişileri anlayabilmesi, onlarla birlikte çalışabilmesi, işletme faaliyetleri ile ilgili olarak karar almaya yardım edecek alternatif çözüm önerileri ortaya koyabilmesi muhasebecinin iletişim yeteneğini belirlemektedir. Ayrıca meslek mensubunun karmaşık durumlarda azami dikkat göstererek problemleri tanıyabilmesi, belirleyebilmesi ve onları önem sırasına göre sıralayıp çözüm önerileri geliştirebilmesi için kavramsal anlama ve analitik düşünebilme yeteneğine sahip olması gereklidir (Yıldız, 2011: 158).

Muhasebe meslek mensuplarının mesleklerinin gerektirdiği teknik bilgi, beceri ve deneyime sahip olmalarının yanı sıra aynı zamanda mesleki etik değerlere bağlı olmaları ve bu değerleri davranışlarına yansıtmaları gereklidir. Toplumda muhasebecilik mesleğine olan güvenin sağlanmasında, muhasebecilik mesleğinin işlevinin topluma daha iyi anlatılması ve toplumsal ahlâk kuralları çerçevesinde en iyi ve etkin bir biçimde yürütülmesinde muhasebecilerin taşıdıkları ahlaki değerlerin önemi büyüktür. Dolayısıyla meslek mensupları toplumun değer yargılarına önem vererek, sorumluluklarını yerine getirirken objektif olmak, belli kişi veya grupların değil, tüm toplumun çıkarlarını gözeterek bilgi üretiminde gerçeğe uygun, tarafsız, güvenilir ve dürüst davranmak zorundadırlar (Yıldız, 2011: 158).

Bu çalışmada, muhasebecilik mesleğindeki sorunların kaynaklarını araştıran çalışma bulgularının analiz edilerek hangi tür mesleki sorun kaynağının daha çok, hangisinin ise daha az yaşandığını ve sorunların yaygın ve süregelen olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır.

2. Muhasebecilik Mesleğindeki Sorunların Kaynakları

Meslek mensuplarınca sunulan muhasebe hizmeti kamusal niteliğe ve kamu gelirleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu etki, muhasebecilik mesleğini ve mesleği icra eden kişilerin toplumsal açısından değerini ortaya koymaktadır (Kaya ve Batı, 2024: 148).

Muhasebe bilgi sistemiyle elde edilen muhasebe bilgilerinde kalite sorunu beraberinde alınacak kararların da başarısını doğrudan etkilemektedir. Bu durum ise sadece işletmeye veya birkaç kişi ve kuruma değil işletmenin büyüklüğüyle orantılı olarak bütün topluma zarar verecek bir nitelik arz etmektedir. Muhasebe bilgisinin kalitesinde ve bu bilgilerin denetiminde yaşanan suiistimallerin ne gibi sorunlar ve telafisi güç psikolojik ve maddi kayıplar yaşattığına 2000’li yıllarda ortaya çıkan muhasebe skandalları (Enron, Worldcom vb.) örnek olarak verilebilir. Dolayısıyla muhasebe bilgisinin kalitesi önemlidir (Çiçekay ve Demir, 2022:263).

Her meslekte olduğu gibi muhasebecilik mesleğinde de meslek mensuplarının görevlerini icra ederken karşılaştıkları sorunlar olabilmektedir. Bir meslek mensubu iş hayatında mükelleflerle, kamu kurumlarıyla, meslektaşlarıyla, personeliyle ve bağlı bulunduğu Oda'yla iletişime geçmekte ve bu çevrelerden de kaynaklı sorunlar yaşamaktadır.

Teknolojik gelişmelerin paralelinde kaydedilen ekonomik değişim ve gelişmelerle birlikte işletmelerin iş yapma biçimleri, büyüklükleri, hizmet sunulan çevre, çeşitli bilgi kullanıcılarının işletmelerden beklentileri vb. değişime ve gelişime uğramıştır. Mevzuatta yaşanan sürekli ve zaman zaman büyük değişimler, meslek mensubunun sayıca artmasıyla birlikte daha da belirginleşen asgari ücret tarifesinin altında hizmet sunumu, caydırıcı yaptırımların olmayışıyla artan haksız rekabet uygulamaları, mükellef beklenti ve taleplerinin farklılaşması ve zaman zaman etik dışı nitelik taşıması muhasebecilik mesleğini stresi çok, iş yükü ağır ve yorucu bir meslek haline getirmiştir.

Günümüzde muhasebe meslek mensuplarının çalışmaları, hesap kayıtlarını tutmanın ve gerekli bilgileri ilgili kişilere bildirmenin ötesine geçmiş ve vergi mükelleflerinin sorunlarının çoğuna çözüm bulmak zorunda olan bir danışman gibi görülmeye başlanmıştır. Ancak aynı yönde aldıkları ücretlerde artış olmaması, muhasebe meslek mensuplarının sıklıkla şikâyet ettiği konu haline gelmiştir. Muhasebe meslek mensuplarının sorunlarına yönelik farklı bölgelerde yapılmış araştırmalar vardır ve zamanla sorunlarda değişimin yaşanabileceği bir gerçektir (Aydemir, 2015: 72).

Muhasebecilik mesleğindeki sorunları çeşitli açılardan ve farklı istatistiki yöntemler kullanarak inceleyen 2010-2024 yıllarında yayınlanmış ve Google Scholar'da taranan yaklaşık 83 makale olduğu konu ile ilgili uygun 14 farklı anahtar kelime kullanılarak saptanmıştır. Bunlara ait bilgiler Tablo 1'de özet halinde yer almaktadır. Tarama 21.10.2024 tarihinde yapılmıştır.

Tablo 1. Google Scholar'da Anahtar Kelimelerle Arama Sonuçları

Anahtar Kelimeler	Anahtar Kelime İle Ulaşılan Toplam Yayın Sayısı	Çalışmanın Amacıyla İlgili Yayın Sayısı
"Muhasebecilik Mesleğinde Sorunlar"	0	0
"Muhasebe Meslek Mensuplarının Sorunları"	7	7
"SMMM'lerin Sorunları"	0	0
"Muhasebecilerin Sorunları"	0	0
"SMMM Sorunları"	0	0
"Muhasebe Meslek Elemanlarının Sorunları"	0	0
"SMMM Mesleğinde Sorunlar"	0	0
"Muhasebecilerin Mesleki Sorunları"	0	0
"Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Sorunları"	1	1
"Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin"	46	20
"SMMM'lerin"	7	0
"Muhasebecilerin"	46	10
"SMMM ve"	22	4
"Muhasebe Meslek Mensuplarının"	192	41
Toplam	321	83

Tablo 1'de, bu çalışmanın amacı ile ilgili 83 çalışma olduğu görülmektedir. Bunlar tek tek incelenmiş ve muhasebecilik mesleğindeki sorunların kaynaklarını hangi açılardan ele aldıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. İncelemeler sonucunda muhasebecilik mesleğindeki sorunların kaynaklarının 8 başlık altında sınıflandırılabilen uygun görülmüştür.

1. İş yükünden kaynaklı sorunlar,
2. Ücretten kaynaklı sorunlar,
3. Haksız rekabet – etik ihlalden kaynaklı sorunlar,
4. Mükelleflerden kaynaklı sorunlar,
5. Mevzuat ve kamu kurumlarından kaynaklı sorunlar,

6. Meslektaşlar ve personelden kaynaklı sorunlar,
7. Mesleğin saygınlığından kaynaklı sorunlar ve
8. Oda'dan kaynaklı sorunlar.

3. Uygulama

3.1. Amaç

Bu çalışmanın amacı, muhasebecilik mesleğindeki sorunları araştıran çalışma bulgularının analiz edilerek mesleki sorunların kaynaklarından hangisinin daha çok, hangisinin ise daha az yaşandığını ve sorunların yaygın ve süregelen olup olmadığını belirlemektir. Böylece evren ve örnekleme farklı olan ve farklı yıllarda yapılan bu çalışmalardan hareketle muhasebecilik mesleğindeki sorunların kaynaklarının ülke geneli açısından yaygın olup olmadığı ve süregelen bir nitelik taşıyıp taşımadığı saptanmaya çalışılmıştır.

3.2. Analiz Edilecek Çalışmaların Belirlenmesi

Tablo 1'de görüldüğü üzere muhasebecilik mesleğindeki sorunları ele alan çalışmaların sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Bu çalışmada ise hangi çalışmaların değerlendirmeye alınacağını belirlemek üzere çeşitli ölçütler/sınırlamalar geliştirilmiş ve nihayet çalışmalar aşağıdaki ölçütler temelinde tespit edilmiştir.

Çalışma,

- ✓ Muhasebecilik mesleğindeki sorunlara odaklanmış,
- ✓ 2010 – 2024 yıllarında yayınlanmış,
- ✓ Makale türünde yazılmış,
- ✓ Google Scholar'da taranan,
- ✓ Anket tekniğini kullanmış,
- ✓ Mesleki sorun kaynaklarının en az 3 tanesini araştırmış olmalıdır.

Tablo 1'de yer alan 83 makaleden 10 tanesinin sıralanan bu 6 ölçütü de karşıladığı tespit edilmiş ve bu çalışmaların bulgularının analiz edilmesi uygun görülmüştür. İncelenen çalışmalara ait bilgiler özet olarak Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2: Muhasebecilik Mesleğinde Sorun Kaynaklarına Odaklanan Çalışmalara Ait Özet Bilgiler

Çalışmanın				
Kodu ve Adı	Yazarları	Özeti	Yayın Yılı	
A. Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Genel Sorunları: Erzurum İli Örneği	YILDIRIM, Suat ve GÜNEY, Selami	Erzurum ilinde 85 katılımcıyla yapılmıştır.	2012	
B. Muhasebe Meslek Mensuplarına Yönelik Bir Çalışma: Meslek Mensuplarının Demografik Durumları, Mesleki Sorunları ve Değerlendirilmesi	BIYAN, Özgür	Türkiye genelinde 2740 katılımcıyla yapılmıştır.	2012	
C. Muhasebe Meslek Mensuplarının Karşılaştıkları Sorunlar ve Beklentiler	AYDEMİR, Oğuzhan	Türkiye genelinde 428 katılımcıyla yapılmıştır.	2015	
D. Muhasebe Meslek Mensuplarının Meslekleri İle İlgili Beklentilerine, Sorunlarına ve Algılarına Yönelik Bir Araştırma: Rize Örneği	TERZİ, Ahmet	Rize ilinde 95 katılımcıyla yapılmıştır.	2015	
E. Muhasebe Meslek Mensuplarının Sorunları ve Mesleki Memnuniyetlerinin Analizi: Uşak İli Örneği	GÜNDÜZ, Meral ve ÖZEN, Ercan	Uşak ilinde 140 katılımcıyla yapılmıştır.	2016	
F. Muhasebe Meslek Mensuplarının Mesleki Değerlendirmeleri ve Sorunlarının Analizi: Malatya İli Örneği	DURMUŞ, Ahmet Fethi ve SEKİZSU, Hakan	Malatya ilinde 157 katılımcıyla yapılmıştır.	2017	

G.	Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin İş Yaşamlarında Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri	AKPINAR, Teoman ve KÜÇÜKGÖKSEL, Nazlı Çağıl	Tekirdağ'ın Çorlu ilçesi ve Kırklareli ilinde 54 katılımcıyla yapılmıştır.	2020
H.	Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Meslek Mensuplarının Mesleki Faaliyetlerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Beklentileri: Gaziantep Uygulaması	EDE, Yaşar ve KARAHAN, Murat	Gaziantep ilinde 321 katılımcıyla yapılmıştır.	2020
İ.	Muhasebe Meslek Elemanlarının (SM, SMMM, YMM) Mesleki Faaliyetlerini Yerine Getirmede Karşılaşılan Sorunlar: İstanbul Başakşehir ve Bahçelievler İlçelerinde Bir Anket Çalışması	EROL, Mikail ve KURT, Tuğçe	İstanbul'un Başakşehir ve Bahçelievler ilçesinde 65 katılımcıyla yapılmıştır.	2021
J.	Muhasebe Meslek Mensuplarının Hizmet Verirken Karşılaştıkları Sorunlar ve Beklentileri	YANIK, Ahmet; TOPTAN, Merve ve YILDIZ, Ferah	Kocaeli ilinde 274 katılımcıyla yapılmıştır.	2023

Tablo 2'de görüldüğü üzere çalışma kapsamında bulguları analiz edilecek olan 10 çalışmanın 2'si Türkiye genelinde 8'i ise 5 farklı coğrafi bölgeye ait şehir ve ilçelerde gerçekleştirilmiştir.

3.3. Muhasebecilik Mesleğindeki Sorunları Araştıran Çalışmaların Analizi

3.3.1. Genel Açıklamalar

Bulguların analiz ve yorumuna geçmeden önce bir iki hususun açıklanmasında fayda vardır.

Öncelikle sorun kaynaklarının her biri için analiz edilecek 10 çalışmada yer alan ifadeler tarafımızdan ortak bir ifade/cümle şekline çevrilmiştir. Tablo 4 ve devamındaki tablolarda yer alan ifadelerin/cümlelerin, ele alınan çalışmalarda aynı şekilde sunulmadığı; ancak bu manaya gelecek ifadeyle araştırmaların yapıldığı öncelikli olarak belirtilmelidir.

Örneğin çalışmalarda yer alan ifadelerin aşağıdaki gibi olduğu düşünülün:

- ✓ Mükelleflerden hizmetimin karşılığı olan ücreti almakta zorlanırım.
- ✓ Mükellefler, muhasebecilik ücretini zamanında vermezler.
- ✓ Muhasebecilik ücretimi zamanında alamadığım mükelleflerim çoktur.

Bu ve benzeri ifadeler aynı sorunun varlığını araştırmaktadır ki o da ücretin zamanında alınıp alınmadığıdır. İşte bu çalışmada vurgusu/amacı/teması aynı ama ifadeleri farklı olanlar tek bir ifade ile aşağıdaki tablolarda yer almaktadır. Aksi halde yani sorun kaynağı için çalışmalardaki ifadelere göre hareket edilseydi çalışmanın sadeliği ve anlaşılabilirliği sorunlar olabilirdi. Bu şekilde belirlenen ortak ifade sayısı 27 olmuştur.

Açıklanması gereken diğer husus ele alınan 10 çalışmanın hepsinde mesleki sorun kaynaklarının aynı ağırlıkta ve sayıda incelenmediğidir. Bazı çalışmaların 1, bazılarının 3, bazılarının ise 5 ifade ile ilgili sorunu tespit etmeyi amaçladığı görülmüştür. Hatta bazı çalışmalarda ilgili soruna odaklanılmadığından onunla ilgili herhangi bir ifadeye rastlanılmamıştır. Dolayısıyla her tabloda yer alan ifadelerin her biri için 10 çalışmadan da bulgular bulunmayacaktır. Örneğin Tablo 4'e bakıldığında, iş yükünden kaynaklı sorunların tespiti için daha önce belirtilen açıklamalar çerçevesinde tarafımızca geliştirilen ortak ifade sayısı 2'dir. Elbette çalışmalarda daha çok ifade yer almaktadır. Ancak burada ifadelerin ortak vurgusu/amacı çerçevesinde hareket edilmiş ve böylece ifade sayıları ortak hale getirilerek azaltılmıştır. Bu ifadelerin bazı çalışmalarda 2'si, bazı çalışmalarda ise 1'i yer almıştır. Bazı çalışmalarda ise ilgili sorun incelenmediğinden hiçbir ifadeye yer verilmemiştir. Yani çalışmalarda sorun kaynağı farklı sayıdaki ifade ile katılımcılara yöneltilmiştir. Doğal olarak anketlerdeki ifadelerin sayıları da farklılık göstermiştir.

Açıklanması gereken son husus da ele alınan çalışmalarda katılım düzeylerinin ifade edilme biçimlerinin farklı olduğudur. Ağırlıklı olarak çalışmalarda katılımcı görüşleri % şeklinde verilmişken iki çalışmada (A ve C kodlu) bu düzeyler aritmetik ortalama şeklinde okuyucuya sunulmuştur. Bu farklılığın ortak bir düzleme getirilmesi amacıyla ifadelerle katılım düzeylerinin % şeklinde olması kararlaştırılmış ve sorunların düzeyini aritmetik ortalama ile belirleyen 2 çalışmadaki aritmetik ortalamaların % karşılığı belirlenmiştir. Bunun için şöyle bir yol izlenmiştir:

Öncelikle aritmetik ortalama dilimlerinin hangi % dilimlerine karşılık geleceğinin belirlenmesi amacıyla Tablo 3 oluşturulmuştur.

Tablo 3: Aritmetik Ortalama Dilimlerinin %'lik Dilimleri

Katılım Düzeyi (Arit. Ort. Dilimleri)	%'lik Dilimleri
1,00 – 1,79 arası	20 – 35,8
1,80 – 2,59 arası	36 – 51,8
2,60 – 3,39 arası	52 – 67,8
3,40 – 4,19 arası	68 – 83,8
4,20 – 5,00 arası	84 – 100

Ardından aritmetik ortalama dilimlerinin kendi içindeki % karşılıkları hesaplanmıştır. Örneğin; A kodlu çalışmada mükelleflerden kaynaklı sorunlardan 1 nolu sorun olan “*Mükelleflerin ücretlerini ödememeleri ve düzensiz ödemeleri*” ifadesinin düzeyi aritmetik ortalama olarak 4,32 şeklindedir. Bu ifadeyi yüzdelik sisteme çevirmek için; 4,32 değeri 84 (veya 100) ile çarpılıp 4,20'ye (veya 5,00'a) bölüldüğünde sonuç %86,4 bulunacaktır.

A ve C kodlu çalışmaların aritmetik ortalama şeklindeki sonuçları bu hesaplamalarla %'lik ifadeye çevrilmiştir.

3.3.2. Mesleki Sorunların Kaynakları Açısından Değerlendirmeler

Ele alınan çalışmalardan hareketle meslekteki sorunların kaynaklarının 8'e ayrılabilceği ifade edilmiştir. Çalışmada, bu sorun kaynaklarının her biri açısından değerlendirmeler yapılmıştır. Bu amaçla her bir sorun kaynağı için tablolar düzenlenmiş; ilgili sorun kaynağına yönelik tarafımızca ortak hale getirilmiş ifadelerin bu 10 çalışmadaki % değerleri belirtilmiş ve ardından bulgular yorumlanmıştır. Değerlendirmelerde mesleki sorun kaynaklarının genel % değerinin en yüksek olanından en düşük olanına doğru bir yol izlenmiştir.

3.3.2.1. İş Yükünden Kaynaklı Sorunlar

İncelenen 10 çalışmada yer alan iş yükünden kaynaklı sorunlara ait ifadelerin tarafımızca ortak ifadeye dönüştürülmüş şekilleri ve istatistiki sonuçları Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4: İş Yükü Kaynaklı Sorunları Araştıran 10 Çalışmanın Bulgularının İstatistiki Sonuçları

İfade Metni	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	Ort.
1. İş yükünün ağır olması	-	-	91,8	-	97,0	75,8	88,2	92,2	-	-	89,0
2. Yoğun iş yükünün özel hayata yeterli zaman bırakmaması	-	-	-	-	74,0	73,2	-	92,8	-	84,3	81,1
										Ortalama	85,1

Tablo 4 incelendiğinde 10 çalışmadan 6'sının iş yükü kaynaklı sorunları ele aldığı; bu çalışmaların ifadelerine ait yüzde değerlerinin genel ortalamasının %85,1 olduğu görülmektedir. Bu türden sorunun varlığını tespit etmek için 6 çalışmadan 3'ü 2 ifadeyi, 3'ü de 1 ifadeyi kendi çalışmalarında katılımcılara yöneltmiştir.

Tablo 4'te, iş yükü kaynaklı en önemli sorunun %89,0 ile 1 nolu “*İş yükünün ağır olması*” ifadesi olduğu görülmektedir.

Meslek mensuplarınca iş yükünden kaynaklanan sorunlar, incelenen 10 çalışmadaki bulguların % değerlerinin ortalaması sonucunda 1. sırada yer almıştır. Mesleğin iş yükünün çok olduğu ve özellikle Pandemi, vergi afları, büyük mevzuat değişikliği vb. dönemlerinde bu yükün iyice ağırlaştığı bilinmektedir. Hatta 2024 yılında zorunlu hale gelen enflasyon muhasebesi uygulamaları ile birçok meslek mensubu psikolojik sorunlar yaşamış, mesleği bırakma noktasına gelmiştir. Mesleğin iş yükünün fiziki boyutu bir yana işleri yetiştirememesi, mükelleflerin yasal olmayan talepleriyle karşılaşma, mükellefle diğer bilgi kullanıcıları arasında seçime zorlanma gibi durumlardan dolayı ortaya çıkan manevi boyutun da göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

3.3.2.2. Ücretten Kaynaklı Sorunlar

İncelenen 10 çalışmada yer alan ücretten kaynaklanan sorunlara ait ifadelerin tarafımızca ortak ifadeye dönüştürülmüş şekilleri ve istatistiki sonuçları Tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 5: Ücretten Kaynaklı Sorunları Araştıran 10 Çalışmanın Bulgularının İstatistiki Sonuçları

İfade Metni	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	Ort.
1. Mükelleflerin ücretlerini ödememeleri ve düzensiz ödemeleri	86,4	92,4	89,4	-	94,0	82,8	74,4	92,9	93,8	76,2	86,9
2. Mesleki yeterlilik ve sorumluluklara karşın muhasebe meslek mensuplarının kazancının düşük olması	-	-	88,8	-	-	-	-	-	-	74,8	81,8
Ortalama											84,4

Tablo 5 incelendiğinde 10 çalışmadan 9'unun ücretten kaynaklı sorunları ele aldığı; bu çalışmaların ifadelerine ait yüzde değerlerinin genel ortalamasının %84,4 olduğu görülmektedir. Bu türden sorunun varlığını tespit etmek için 9 çalışmadan 2'si 2 ifadeyi ve 7'si de 1 ifadeyi kendi çalışmalarında katılımcılara yöneltmiştir.

Tablo 5'te, ücretten kaynaklı en önemli sorunun %86,9 ile 1 nolu "Mükelleflerin ücretlerini ödememeleri ve düzensiz ödemeleri" ifadesi olduğu görülmektedir.

Ücretten kaynaklı sorunun iş yükünden kaynaklı sorundan sonra 2. sırada yer alması meslek mensuplarının içinde buldukları iş ortamının durumunu tarif etmektedir. Hem iş yükü çok fazla hem de ücreti alma konusunda sorun yaşama... Böyle bir ortamda meslek mensubunun iş tatmininin yüksek olmasını beklemek biraz güçtür. Bu iki sorunla yaşamak zorunda olmalarına rağmen meslek mensuplarından beklenen işleri zamanında ve eksiksiz yetiştirmeleridir.

Ücret sorunu mesleki sorun kaynakları içinde çözüme kavuşturulması elzem olan sorunların başında gelmektedir. Elbette her insan emeğinin karşılığını almayı ve bunun da zamanında olmasını arzu etmektedir. Bu iki durum gerçekleştiğinde kişi iş tatminine kavuşacak aksi halde düşük motivasyonla çalışmak zorunda kalacaktır. Şayet bu iki durum süreklilik arz ettiğinde psikolojik sorunların, boş vermişliğin, dikkatsizliğin, huzursuzluğun, kızgınlığın, mutsuzluğun ve nihayet tükenmişliğin doğması maalesef çok uzak bir ihtimal olmayacaktır.

3.3.2.3. Haksız Rekabet-Etik İhlalden Kaynaklı Sorunlar

İncelenen 10 çalışmada yer alan haksız rekabet-etik ihlalden kaynaklı sorunlara ait ifadelerin tarafımızca ortak ifadeye dönüştürülmüş şekilleri ve istatistiki sonuçları Tablo 6'da görülmektedir.

Tablo 6: Haksız Rekabet–Etik İhlalden Kaynaklı Sorunları Araştıran 10 Çalışmanın Bulgularının İstatistiki Sonuçları

İfade Metni	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	Ort.
1. Meslekte haksız rekabet olduğunun düşünülmesi	-	98,0	-	-	-	77,7	-	77,8	75,4	83,9	82,6
2. Meslek mensuplarının farklı işlerle ilgilenmelerinin etik sorunlar doğurabileceği	-	-	-	75,9	-	-	87,8	-	-	-	81,6
3. Meslek mensuplarının meslekte yetkin ve yeterli olmayan kişi veya kurumlara belgelerini kiraya vermeleri	-	-	-	-	-	-	-	86,9	72,3	-	79,6
4. Bazı meslek mensuplarının asgari ücret tarifesinin altında defter tutması	-	-	91,2	-	96,0	89,1	-	-	-	-	92,1
Ortalama											84,0

Tablo 6 incelendiğinde 10 çalışmadan 9'unun haksız rekabet-etik ihlalden kaynaklı sorunları ele aldığı; bu çalışmaların ifadelerine ait yüzde değerlerinin genel ortalamasının %84,0 olduğu görülmektedir. Bu türden sorunun varlığını tespit etmek için 9 çalışmadan 3'ü 2 ifadeyi ve 6'sı da 1 ifadeyi kendi çalışmalarında katılımcılara yöneltmiştir.

Tablo 6'da, haksız rekabet-etik ihlalden kaynaklı en önemli sorunun %92,1 ile 4 nolu "Bazı meslek mensuplarının asgari ücret tarifesinin altında defter tutması" ifadesi olduğu; en düşük yüzdeye sahip sorunun ise %79,6 ile 3 nolu "Meslek

mensuplarının meslekte yetkin ve yeterli olmayan kişi veya kurumlara belgelerini kiraya vermeleri” ifadesi olduğu görülmektedir.

Araştırma sonucunda meslek mensuplarının en çok sorun gördükleri 3. sorun kaynağı haksız rekabet-etik ihlaller olduğu tespit edilmiştir. Hemen her meslekte düşük veya yüksek düzeyde haksız rekabet-etik ihlal sorunu yaşanmaktadır. Muhasebecilik mesleğinin hitap ettiği, etkilediği alanların kapsamı, yaygınlığı düşünüldüğünde bu türden bir sorun kaynağının 8 sorun kaynağı içinde 3. sırada yer alması başka büyük bir soruna da işaret olabilir. Haksız rekabet ve etik ihlaller mesleğin icrasında gerekli dikkat ve özenden sapmaların yaşanmasına bu da bilgi üretimindeki kalite seviyesinin düşmesine yol açacaktır. Bu durum, muhasebenin ürettiği bilgiler temelinde alınacak kararları doğrudan ve önemli oranda olumsuz yönde etkileyecek; kararların isabet derecesini düşürecek ve maddi ve manevi kayıpları beraberinde getirecektir. Elbette bu sorun kaynağı çözümsüz değildir. Etkili denetimler, caydırıcı yaptırımlar, mesleki birlik ve dayanışma ruhunu artırıcı faaliyetler, sürekli eğitimler vb. çözüme katkı sağlayabilecektir.

Üzerinde durulması gereken bir diğer konu da mesleki sorun kaynaklarının ilk 3 sırasında yer alan sorunların kaynaklarının aşağıdaki gibi olmasıdır:

- ✓ İş yükünden kaynaklı sorunlar
- ✓ Ücretten kaynaklı sorunlar
- ✓ Haksız rekabet-etik ihlalden kaynaklı sorunlar

Ayrıca Tablo 4, 5 ve 6’daki ortak ifadeler incelendiğinde en yüksek ortak ifadenin Tablo 6’daki “Bazı meslek mensuplarının asgari ücret tarifesinin altında defter tutması” ifadesinin olduğu (%92,1) görülmektedir. Hem asgari ücret tarifesinin altında hizmet sunulması hem bu hizmetin karşılığı olan ücretin zamanında alınamaması hem de meslek mensuplarının asgari ücret tarifesinin altında iş yapması gerçekten üzerinde durulması ve düşünülmesi gereken bir paradokstur. Acaba meslek mensupları asgari ücret tarifesinin altında bir ücreti kabul ettikleri için mi ücretlerini zamanında alamıyorlar? Yoksa zamanında alabilmek için mi düşük ücreti kabul ediyorlar? Veyahut belirlenen asgari ücret tarifesi yüksek olduğu için mi bunun altındaki ücreti makul görüyorlar? Her üç durumun da mesleki saygınlığı zedelediği bir gerçektir. Meslek mensuplarının bir çıkmaz içinde olduğu düşünülmektedir.

3.3.2.4. Mükelleflerden Kaynaklı Sorunlar

İncelenen 10 çalışmada yer alan mükelleflerden kaynaklı sorunlara ait ifadelerin tarafımızca ortak ifadeye dönüştürülmüş şekilleri ve istatistiki sonuçları Tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 7: Mükelleflerden Kaynaklı Sorunları Araştıran 10 Çalışmanın Bulgularının İstatistiki Sonuçları

İfade Metni	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	Ort.
1. Mükellefler tarafından az vergi ödetilmesinin istenmesi	-	-	79,4	69,4	73,0	85,4	55,6	-	-	-	72,6
2. Mükelleflerin başka işleriyle ilgilenilmesi	-	-	81,0	-	-	-	-	91,9	-	-	86,5
3. Mükelleflerin belgelerini zamanında ulaştırmaması	-	-	82,4	-	90,0	87,9	71,4	92,6	-	-	84,9
											Ortalama 81,3

Tablo 7 incelendiğinde 10 çalışmanın 6’sı mükelleflerden kaynaklı sorunları ele aldığı; bu çalışmaların ifadelere ait yüzde değerlerinin genel ortalamasının %81,3 olduğu görülmektedir. Bu türden sorunun varlığını tespit etmek için 6 çalışmadan 1’i 1 ifadeyi, 4’ü 2 ifadeyi 1’i de 3 ifadeyi kendi çalışmalarında katılımcılara yöneltmiştir.

Tablo 7’de, mükelleften kaynaklı en önemli sorunun %86,5 ile 2 nolu “Mükelleflerin başka işleriyle ilgilenilmesi” ifadesi olduğu; en düşük yüzdeye sahip sorunun ise %72,6 ile 1 nolu “Mükellefler tarafından az vergi ödetilmesinin istenmesi” ifadesi olduğu görülmektedir.

Muhasebe meslek mensuplarının mesleklerini icra ederken karşılaştıkları en önemli 4. sorun kaynağının mükelleflerden kaynaklanması ve ele alınan çalışmalarda yüzde değerlerinin yüksek olması düşündürücüdür. Zira ücretin doğrudan mükelleflerden alınması zorunluluğu ve bu ücretin zamanında tahsil edilememesinin etkili bir yaptırımının olmaması meslek mensuplarının bu yöndeki ifadelere yüksek katılımı karşılık verdiği söylenebilir. Gelir kaybı yaşayacağı düşüncesi ile mükellefleriyle olan sözleşmelerini iptal edememeleri ve mükelleflerin meslekleriyle uygun olmayan talepleriyle karşılaşmaları onların sadece mesleki değil normal hayatlarında ciddi psikolojik baskılar oluşturabilecek, bu

da motivasyon kaybını beraberinde getirecektir. Ücret sorununun giderilmesi için birçok çözüm önerileri sunulsa da bu yönde etkili herhangi bir girişimin olmaması bu tür sorunun devam ettiğine ve edeceğine işarettir. Zira yayınların yılları ve araştırma alanları farklı ancak sonuçlar ortalama olarak aynı düzeyde bulunmaktadır.

3.3.2.5. Mevzuat ve Kamu Kurumlarından Kaynaklı Sorunlar

İncelenen 10 çalışmada yer alan mevzuat ve kamu kurumları kaynaklı sorunlara ait ifadelerin tarafımızca ortak ifadeye dönüştürülmüş şekilleri ve istatistiki sonuçları Tablo 8’de görülmektedir.

Tablo 8: Mevzuat ve Kamu Kurumlarından Kaynaklı Sorunları Araştıran 10 Çalışmanın Bulgularının İstatistiki Sonuçları

İfade Metni	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	Ort.
1. Mevzuatın sık sık değişmesi ve takip edilememesi	84,4	52,3	87,8	-	58,0	68,8	-	-	-	80,3	71,9
2. Denetimlerin çok olması	-	-	65,4	-	-	-	-	-	-	59,1	62,3
3. Vergi incelemelerinde mükelleflerin potansiyel suçlu gibi görülmesi ve tehditkâr tavırlar	78,4	61,9	82,2	-	79,5	-	-	-	-	-	75,5
4. Muhasebe standartlarına ilişkin yeterli bilgilendirmelerin yapılmamasının iş hayatında yetersizliğe sebep olduğunun düşünülmesi	-	-	-	-	70,0	65,6	-	-	-	-	67,8
5. Vergi kanunları çıkarılırken, meslek mensuplarının görüşlerine yeterince başvurulmaması	77,8	-	-	-	95,0	-	-	-	-	-	86,4
6. Devlet dairelerinde bürokratik işlemlerin çok olması	-	-	-	-	90,0	-	-	90,3	-	-	90,2
7. Meslek mensubuna yüklenen sorumluluğun, kendisine verilen yetkiden daha fazla olması	84,4	-	-	-	-	-	-	-	-	78,8	81,6
										Ortalama	76,5

Tablo 8 incelendiğinde 10 çalışmadan 7’sinin mevzuat ve kamu kurumları kaynaklı sorunları ele aldığı; bu çalışmaların ifadelerine ait yüzde değerlerinin genel ortalamasının %76,5 olduğu görülmektedir. Bu türden sorunun varlığını tespit etmek için 7 çalışmadan 1’i 1 ifadeyi, 2’si 2 ifadeyi, 2’si 3 ifadeyi, 1’i 4 ifadeyi ve 1’i de 5 ifadeyi kendi çalışmalarında katılımcılara yöneltmiştir.

Tablo 8’de, mevzuat ve kamu kurumları kaynaklı en önemli sorunun %90,2 ile 6 nolu “Devlet dairelerinde bürokratik işlemlerin çok olması” ifadesi olduğu; en düşük yüzdeye sahip sorunun ise %62,3 ile 2 nolu “Denetimlerin çok olması” ifadesi olduğu görülmektedir.

Aslında “Denetimlerin çok olması” ifadesinin en düşük yüzdeye sahip olması bunun ciddi bir sorun olduğuna işarettir. Zira tersten okumayla her 100 meslek mensubunun 38’i denetimlerin azlığından şikâyetçidir. Bilindiği üzere ister özel isterse de kamu kurumlarında olsun yönetimin en önemli fonksiyonlarından birisi “denetim”dir. Bu fonksiyonun işlevsizliği ile kurallara uymamak, etik ihlallerin artması, haksız rekabet, kişilerarası ilişkilerde çatışmanın yaşanması vb. arasında doğru orantılı bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Kaldı ki mesleki sorun kaynaklarının üçüncü sırasında haksız rekabet ve etik ihlaller yer almaktadır. Bu sorunun çözümünde ise en önemli yöntem kuşkusuz etkili, caydırıcı denetimdir. Ne yazık ki meslek mensupları denetimin zayıflığından şikâyetçidirler.

Diğer bir konu da bu kadar teknolojik gelişmelere ve insan unsurunu azaltma gayretlerine rağmen bürokratik işlemlerin azaltılamamasıdır. Tablo 8’deki 6 nolu ifadenin bu kadar yüksek çıkması bu yönüyle dikkat çekicidir.

3.3.2.6. Meslektaşlar ve Personelden Kaynaklı Sorunlar

İncelenen 10 çalışmada yer alan meslektaş ve personelden kaynaklı sorunlara ait ifadelerin tarafımızca ortak ifadeye dönüştürülmüş şekilleri ve istatistiki sonuçları Tablo 9’da görülmektedir.

Tablo 9: Meslektaş ve Personelden Kaynaklı Sorunları Araştıran 10 Çalışmanın Bulgularının İstatistikî Sonuçları

İfade Metni	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	Ort.
1. Tecrübeli muhasebe elemanının bulunamaması	-	68,2	75,4	-	-	-	74,0	-	-	-	72,5
2. Bazı meslektaşlarının, mesleki alanda yetersiz olması	-	-	-	-	75,0	46,5	-	85,1	-	-	68,9
										Ortalama	70,7

Tablo 9 incelendiğinde 10 çalışmadan 6'sının meslektaş ve personel kaynaklı sorunları ele aldığı; bu çalışmaların ifadelerine ait yüzde değerlerinin genel ortalamasının %70,7 olduğu görülmektedir. Bu türden sorunun varlığını tespit etmek için 6 çalışma 1 ifadeyi kendi çalışmalarında katılımcılara yöneltmiştir.

Tablo 9'da, meslektaş ve personel kaynaklı en önemli sorunun %92,1 ile 1 nolu "*Tecrübeli muhasebe elemanının bulunamaması*" ifadesi olduğu görülmektedir.

Ciddi bir staja giriş sınavından başarılı olması gereken, 3 yıl boyunca fiilen mesleki stajı yapmak zorunda olan ve 3. yılın sonunda daha derinlikli cevapların beklendiği yeterlilik sınavına giren ve bütün bu aşamaları başarı ile bitiren bir meslek mensubu için mesleki tecrübe ve bilgisinin az olduğu anlamına gelecek "*tecrübeli muhasebe elemanının bulunamaması*" ifadesine katılımın çok yüksek düzeyde olması normalde eşyanın tabiatına uygun olmayan bir sonuçtur. Bu kadar zorlu aşamalardan sonra bu ifadenin hâlâ bu kadar yüksek bir yüzde ile karşılık bulması izah edilmesi güç bir durumdur. Zira sınavlar bilgiyi ve uygulamayı ölçer nitelik taşımaktadır ve staj dönemi de iş yoğunluğu açısından yeterli hatta ağır bir seviyededir.

3.3.2.7. Meslek Odasından Kaynaklı Sorunlar

İncelenen 10 çalışmada yer alan meslek odasından kaynaklı sorunlara ait ifadelerin tarafımızca ortak ifadeye dönüştürülmüş şekilleri ve istatistikî sonuçları Tablo 10'da görülmektedir.

Tablo 10: Meslek Odasından Kaynaklı Sorunları Araştıran 10 Çalışmanın Bulgularının İstatistikî Sonuçları

İfade Metni	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	Ort.
1. Oda'nın belirlediği ücret tarifesinin emeğin karşılığı olmadığı düşünülmesi	74,4	70,3	-	-	-	52,8	-	-	86,2	-	70,9
2. TÜRMOB tarafından muhasebecinin hakkını savunan muhasebe hukukunun oluşturulmadığının düşünülmesi	-	-	-	-	85,0	47,8	-	-	-	-	66,4
										Ortalama	68,7

Tablo 10 incelendiğinde analiz edilen 10 çalışmadan 5'inin Oda'dan kaynaklı sorunları ele aldığı; bu çalışmaların ifadelerine ait yüzde değerlerinin genel ortalamasının %68,7 olduğu görülmektedir. Bu türden sorunun varlığını tespit etmek için 5 çalışmadan 4'ü 1 ifadeyi, 1'i de 2 ifadeyi kendi çalışmalarında katılımcılara yöneltmiştir.

Tablo 10'da, Oda kaynaklı en önemli sorunun %70,9 ile 1 nolu "*Oda'nın belirlediği ücret tarifesinin emeğimizi karşılamadığının düşünülmesi*" ifadesi olduğu; en düşük yüzdeye sahip sorunun ise %66,4 ile 2 nolu "*TÜRMOB tarafından muhasebecinin hakkını savunan muhasebe hukukunun oluşturulmadığının düşünülmesi*" ifadesi olduğu görülmektedir.

Oda'dan kaynaklanan sorunların 8 mesleki sorun kaynağı içinde son sıralarda yer alması dikkat çekicidir. Zira özellikle ilk üç sorun kaynağının çözümünde Oda'ların rolleri çok fazladır.

3.3.2.8. Mesleğin Saygınlığından Kaynaklı Sorunlar

İncelenen 10 çalışmada yer alan mesleğin saygınlığı kaynaklı sorunlara ait ifadelerin tarafımızca ortak ifadeye dönüştürülmüş şekilleri ve istatistikî sonuçları Tablo 11'de görülmektedir.

Tablo 11: Mesleğin Saygınlığından Kaynaklı Sorunları Araştıran 10 Çalışmanın Bulgularının İstatistikî Sonuçları

İfade Metni	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	Ort.
1. Mesleğin cazibesini yitirmesi	-	95,4	72,0	21,5	-	-	26,0	90,3	73,8	75,9	65,0
2. SMMM mesleğinin geleceği olmayan bir meslek görülmesi	-	52,8	-	-	-	-	72,2	-	-	-	62,5
3. SMMM'ler arasındaki ücretlendirme açısından rekabetçi yapı iş kalitesini ve itibarı azaltmaktadır	-	-	-	67,4	-	-	-	92,9	-	-	80,2
4. TÜRMOB tarafından muhasebecilik mesleğinin toplum tarafından tanınması için gerekli çalışmaların yapılmadığının düşünülmesi	-	-	-	-	75,0	30,6	-	-	-	-	52,8
5. Mükelleflerin mesleğe değer vermemesi veya muhasebeyi gereksiz görmeleri	82,8	-	-	-	-	60,5	-	-	-	-	71,7
											Ortalama 66,4

Tablo 11 incelendiğinde 10 çalışmadan tamamının mesleğin saygınlığından kaynaklı sorunları ele aldığı; bu çalışmaların ifadelerine ait yüzde değerlerinin genel ortalamasının %66,4 olduğu görülmektedir. Bu türden sorunun varlığını tespit etmek için 10 çalışmadan 5'i 1 ifadeyi diğerleri de 2 ifadeyi kendi çalışmalarında katılımcılara yöneltmiştir.

Tablo 11'de, mesleğin saygınlığından kaynaklı en önemli sorunun %80,2 ile 3 nolu "SMMM'ler arasındaki ücretlendirme açısından rekabetçi yapı iş kalitesini ve itibarı azaltmaktadır" ifadesi olduğu; en düşük yüzdeye sahip sorunun ise %52,8 ile 4 nolu "TÜRMOB tarafından muhasebecilik mesleğinin toplum tarafından tanınması için gerekli çalışmaların yapılmadığının düşünülmesi" ifadesi olduğu görülmektedir.

Tablo 11'deki 3 nolu ifadenin yüksek çıkmasının anlamı, mesleki saygınlığı azaltan en önemli faktörün aslında meslek mensuplarının kendileri olduğunu meslek mensuplarının da kabul etmesidir. Mükellef sayısının dolayısıyla gelirin artırılması isteği zaman zaman mesleki saygınlığı zedeleyebilecek uygulamalara yönelimle sonuçlanmaktadır. Bu türden uygulamaların yaygınlığı durumunda mükellefler açısından muhasebecilik hizmetinin değer algısı düşmeye başlayacaktır. Zaten ilgili tabloda buna yönelik 5 nolu ifade ikinci sırada kendisine yer bulmuştur. Aslında bu sorunun en önemli çözüm yolu meslek mensuplarının kendileri olduğunu söylemek mümkündür.

Yine aynı tabloda bu kadar sorunları olmasına rağmen meslek mensuplarının mesleklerinin geleceği konusunda diğerlerine kıyasla çok yüksek bir karamsarlık taşımadığı dikkatlerden kaçmamalıdır.

4. Sonuç

Muhasebecilik mesleği, hem yasal hem de uygulama anlamında birçok ve süreklilik gösteren yeniliğe açık bir meslektir. Muhasebe alanındaki yenilik taleplerini karşılayabilmek için meslek mensupları, mesleki bilgilerinin güncel olmasına ve bunun için de sürekli eğitime ihtiyaç duymaktadır. Diğer taraftan meslek mensuplarının mesleki faaliyetlerini insanlarla yüz yüze ilişkiler kurarak gerçekleştirmeleri, muhasebe kayıtlarının ve uygulamalarının aşırı dikkat ve konsantrasyon gerektirmesi ve yasal bildirimlerle ilgili son tarihleri takip etmek ve kaçırmamak adına sürekli bir baskı hissetmeleri gibi faktörler onların depresyon ve stres yaşama olasılıklarını artırmaktadır (Sarıçiçek, 2023: 555).

Bu çalışma, temel olarak muhasebecilik mesleğinde sorunların kaynaklarını tespit etmeyi amaçlayan çalışmaların bulgularının analizi amacıyla yapılmıştır. Ayrıca bu sorunların yaygınlığı ve sürekliliği de belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçları gerçekleştirmek için çeşitli anahtar kelimeler kullanılarak ulaşılan 83 çalışma tek tek incelenmiş ve muhasebecilik mesleğindeki sorunların kaynakları 8 başlık altında toplanmıştır. 83 çalışma içinden tarafımızca belirlenen ölçütleri karşılayan 10 çalışma olduğu tespit edilmiştir. 10 çalışma dikkatlice ele alınmış ve çalışmaların bulguları sorun kaynakları temelinde analizlere ve değerlendirmelere uygun hale getirilmiştir. Bu 10 çalışmada yer alan ifadelerin 8 başlıkta sınıflandırılan mesleki sorun kaynaklarının hangilerine ait olduğu saptanmış; amacı/vurgusu/teması aynı olan ifadeler tarafımızdan 27 ortak ifadeye dönüştürülmüş ve bu şekilde elde edilen bulgular tablolar yardımıyla analiz edilip yorumlanmıştır. Çalışmanın sonuçları özet olarak aşağıdaki gibidir.

- ✓ İncelenen 10 çalışma bulgularından hareketle tarafımızdan 8 başlık olarak sınıflandırılan muhasebecilik mesleğindeki sorun kaynaklarının yine bu çalışmalardan hareketle sıralaması Tablo 12'de yer almaktadır.

Tablo 12: Mesleki Sorun Kaynaklarının Sıralanması

S. No	Mesleki Sorun Kaynağı	% Değeri
1	İş Yükünden Kaynaklı Sorunlar	85,1
2	Ücretten Kaynaklı Sorunlar	84,4
3	Haksız Rekabet – Etik ihlalden Kaynaklı Sorunlar	84,0
4	Mükelleflerden Kaynaklı Sorunlar	81,3
5	Mevzuat ve Kamu Kurumlarından Kaynaklı Sorunlar	76,5
6	Meslektaşlar ve Personelden Kaynaklı Sorunlar	70,7
7	Oda’dan Kaynaklı Sorunlar	68,7
8	Mesleğin Saygınlığından Kaynaklı Sorunlar	66,4
Ortalama		77,1

- ✓ Mesleki sorun kaynaklarının yaşanma/algılanma düzeylerini araştıran bu çalışmalarda yer alan onlarca ifadeden hareketle tarafımızca ortak ifade haline getirilmiş toplam 27 ifade içinde ilk 5 sırada yer alan ifadeler ve bunların hangi mesleki sorun kaynağıyla ilgili olduğu Tablo 13’te yer almaktadır.

Tablo 13: Sorun Kaynaklarında Yer Alan En yüksek % Değerine Sahip 5 İfade

S. No	İfadeler	İlgili Olduğu Mesleki Sorun Kaynağı	%
1	Bazı meslek mensuplarının asgari ücret tarifesinin altında defter tutması	Haksız Rekabet-Etik ihlal (3)	92,1
2	Devlet dairelerinde bürokratik işlemlerin çok olması	Mevzuat ve Kamu Kurumları (5)	90,2
3	İş yükünün ağır olması	İş Yüğü (1)	89,0
4	Mükelleflerin ücretlerini ödememeleri ve düzensiz ödemeleri	Ücret (2)	86,9
5	Mükelleflerin başka işleriyle ilgilenilmesi	Mükellefler (4)	86,5

Tablo 12 ve 13 birlikte değerlendirildiğinde ilk beşte hem mesleki sorun kaynakları hem de bu sorun kaynaklarıyla ilgili ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Tablo 13’teki 2 nolu ifadenin de meslek mensuplarının iş yükünü artırdığı düşünülmektedir.

Ele alınan 10 çalışmanın yayım yıllarının 2012-2023 arasını ve yaklaşık 12 yıllık bir süreyi kapsadığı ve çalışmaların farklı evren ve örneklem üzerinde yürütüldüğü gerçeğinden hareketle meslek mensuplarının sorunlarının hem yaygın hem de süregelen bir nitelik taşıdığını söylemek mümkündür.

Çalışmanın sonuçlarından hareketle, hemen hemen Türkiye’nin her tarafında ve yıllardır farklı sorun kaynaklarıyla karşı karşıya kalan meslek mensuplarının iş tatmini ve mesleki sadakati konusunda sıkıntıda oldukları söylenebilir. Özellikle iş yükü, ücret ve haksız rekabet konusunda kaydedilecek ufak bir ilerleme-iyileşme meslek mensuplarının iş tatminini çok yüksek seviyelere çıkaracaktır. Yetkili kurumların ellerinde, bu konuda uygulamaya koyabilecekleri çok enstrüman bulunmaktadır ve vakit geçirilmeden bunlar devreye sokulmalıdır.

Kaynaklar

- Akpınar, T. & Küçüköksel, N. Ç. (2020). Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin İş Yaşamlarında Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 34-53.
- Aydemir, O. (2015). Muhasebe Meslek Mensuplarının Karşılaştıkları Sorunlar ve Beklentiler. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 71-84.
- Bıyan, Ö. (2012). Muhasebe Meslek Mensuplarına Yönelik Bir Çalışma: Meslek Mensuplarının Demografik Durumları, Mesleki Sorunları ve Değerlendirilmesi. *Sosyo Ekonomi Dergisi*, 106-134.
- Çiçekay, H. & Demir, M. (2022). SMMM'lerin Muhasebe Temel Kavramları ve Bu Kavramların Mali Tablolara Etkilerine Yönelik Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Journal of Academic Value Studies*, 8(3), 262-282.
- Durmuş, A. F. & Sekizsu, H. (2017). Muhasebe Meslek Mensuplarının Mesleki Değerlendirmeleri ve Sorunlarının Analizi: Malatya İli Örneği. *International Journal of Academic Value Studies*, 429-438.
- Ede, Y. & Karahan, M. (2020). Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Meslek Mensuplarının Mesleki Faaliyetlerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Beklentileri: Gaziantep Uygulaması. *İzmir YMMO Dergisi*, 115-128.
- Erol, M. & Kurt, T. (2021). Muhasebe Meslek Elemanlarının (SM, SMMM, YMM) Mesleki Faaliyetlerini Yerine Getirmede Karşılaşılan Sorunlar: İstanbul Başakşehir ve Bahçelievler İlçelerinde Bir Anket Çalışması. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 18-34.
- Gül, H. (2015). Muhasebe Meslek Mensuplarında İşe Bağlılık, Çalışma Ahlakı ve Mesleki Etik Davranış İlişkilerinin Değerlendirilmesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Doktora Tezi.
- Gündüz, M. & Özen, E. (2016). Muhasebe Meslek Mensuplarının Sorunları ve Mesleki Memnuniyetlerinin Analizi: Uşak İli Örneği. *Muhasebe Finansman Dergisi*, 67-90.
- Kaya, H. P. & Batı, Z. (2024). Kırşehir'deki Muhasebe Meslek Mensuplarının Sorunlarını ve Beklentilerini Tespit Etmeye Yönelik Nitel Bir Araştırma. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, Sayı: 71, Sayfa: 147-166.
- Kestane, A. & Temelli F. (2022). Kadın Muhasebe Meslek Mensuplarının Cam Tavan Algıları: Bibliyometrik Analiz. *İşletme ve Girişimcilik Araştırmaları Dergisi*, 2022(1), 20-35.
- Kısacık, H. & Çakar, R. (2023). Muhasebe Eğitiminde Hikâyeleştirme (Storytelling) ve Uygulama Önerileri. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 16(1), 109-123
- Sarıçiçek, R. (2023). Muhasebe Meslek Mensuplarının Psikolojik Sermayelerinin Tükenmişliğe Etkisi Üzerine Bir Araştırma. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 8(21), 553-567.
- Terzi, A. (2015). Muhasebe Meslek Mensuplarının Meslekleri İle İlgili Beklentilerine, Sorunlarına ve Algılarına Yönelik Bir Araştırma: Rize Örneği. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 193-212.
- Yanık, A., Toptan, M. & Yıldız, F. (2023). Muhasebe Meslek Mensuplarının Hizmet Verirken Karşılaştıkları Sorunlar ve Beklentileri. *Sakarya İktisat Dergisi*, 220-240.
- Yıldırım, S. & Güney, S. (2012). Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Genel Sorunları: Erzurum İli Örneği. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 35-48.
- Yıldız, G. (2010). Muhasebe Mesleğinde Meslek Etiği ve Kayseri İlinde Bir Uygulama. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Sayı: 36*, 155-178.
- 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu, Resmi Gazete, S.20194, 13.06.1989.

Yunanistan ve Türkiye Göç Mevzuatı Altında Uluslararası Başvuru Sahiplerinin Sosyal Haklarının Karşılaştırılması (2010-2023)

Comparison Of Social Rights of International Applicants Under the Immigration Legislation Of Greece And Türkiye (2010-2023)

Meryem Ülkü Aygül¹ , Ömer Faruk Karaman²

¹ Department of Political Science and Public Administration, Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Türkiye, mrymlk9@gmail.com (Corresponding Author)

² Department of Political Science and Public Administration, Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Türkiye

Özet

Araştırmanın amacı yoğun göçe maruz kalan Türkiye'nin yasal düzenlemesi ile sınır komşumuz ve Avrupa Birliği üyesi olan Yunanistan'ın yasal düzenlemesini haklar bakımından karşılaştırmaktır. Bu sayede Türkiye'nin göç yönetimi politikasının geliştirilmesine katkı sunmaktır. Araştırma nitel olup tarama modelindedir. Veri toplama aracı Türkiye Cumhuriyeti Göç İdaresi Başkanlığı resmî web sitesi ve T.C. Mevzuat Bilgi Sisteminden alınan yasal mevzuat, Yunanistan'ın Göç ve İltica Bakanlığı web sitesinden alınan yasal mevzuatıdır. Yunanistan göç yasalarına bakıldığında koruma başvurusu bulunan insanların sadece ülkeye alımı, barınma ve beslenme koşulları değil eğitim, sosyal ve kültürel haklar; tıbbi destek, psikolojik destek gibi konuların da ayrıntılı olarak yer verildiği tespit edilmiştir. Türkiye'de bu hakların iki mevzuata sıkıştırıldığı görülmektedir. Türk mevzuatında hakların tek kanunlaştırılması ve eğitim, sağlık, barınma haklarının ayrıntılı olarak verilmesi gerekmektedir.

Anahtar Sözcükler: Göç, Uluslararası Koruma Başvurusu, Göç Kanunu, Türkiye, Yunanistan, Mevzuat Karşılaştırması

Abstract

The aim of the research is to compare the legal regulations of Turkey, which is subject to intense migration, with the legal regulations of Greece, our neighbor and a member of the European Union, in terms of rights. In this way, it contributes to the development of Turkey's migration management policy. The research is qualitative and has a screening model. The data collection tool is the official website of the Presidency of Migration Management of the Republic of Turkey and the legal regulations taken from the Legislation Information System of the Republic of Turkey, and the legal regulations taken from the website of the Ministry of Migration and Asylum of Greece. When the migration laws of Greece are examined, it is determined that not only the conditions of admission, accommodation and nutrition of people applying for protection into the country, but also education, social and cultural rights; medical support, psychological support are given in detail. It is seen that these rights are squeezed into two pieces of legislation in Turkey. In the Turkish legislation, rights need to be enacted one by one and the rights of education, health and housing need to be detailed.

Keywords: Immigration, Application for International Protection, Immigration Law, Türkiye, Greece, Legislation Comparison

For Citation: Aygül, M.Ü., Karaman, Ö.F. (2024). Yunanistan ve Türkiye Göç Mevzuatı Altında Uluslararası Başvuru Sahiplerinin Sosyal Haklarının Karşılaştırılması (2010-2023). *Journal of Academic Value Studies*, 10(4), 216-222. <http://dx.doi.org/10.29228/javs.78482>

Received: 23.09.2024 Accepted: 29.12.2024

This article was checked by intihal.net

1. Giriş

Göç, merkezinde insan olan bir eylemdir. Ülkeleri siyasi, ekonomik, kültürel gibi birçok alanda etkiler. Sadece göç edilen ülkeyi değil başta çevre ülkeler olmak üzere bütün dünyayı birçok bakımdan derinden etkiler. Göç, sınır ülkelerini ilk hedef hâline getirir.

Türkiye'nin hem Avrupa'da hem de Asya'da bulunan bir ülkedir. Bunun getirdiği önemli zorluklardan birisi de yasa dışı göçlerin hedefinde olmasıdır. Son yıllarda ülkemizi ve Avrupa Birliğini etkileyen göçlerden birisinin başlama nedeni ise Tunus'ta bir gencin kendini 2010 yılında yakması ile başlayan Arap Baharı'dır. Orta Doğu'da iç çatışmaların yaşanması sonucu bölgede yaşayanlar daha güvenli olan yerlere, öncelikle de Avrupa'ya göç etmeye başlamıştır (Günay, 2021: 59).

Yunanistan'ın Avrupa Birliği'ne (AB) girinceye kadar göç alan değil göç veren bir ülke olduğu görülmektedir. AB'ye girdikten sonra göç almaya başlayan Yunanistan Arap Baharı ile birlikte Avrupa Birliği'nin kapısı hâline gelmiştir. Ekonomik krizde olan Yunanistan'da Radikal Sol Koalisyon lideri Alexis Çipras ile birlikte Göç Politikalar Bakanlığı kurulmuştur (akt. Aras & Sarıoğlu, 2017). Bununla birlikte Yunanistan, Avrupa Birliği ülkesi olduğu için mevzuatları Avrupa Birliği standartlarına uyumlu olmalıdır. Türkiye ise geçmiş yıllarda göç kaynaklık eden transit ülke konumundaydı lakin ekonomik ve sosyal gelişme ile göç edilecek ülke konumuna gelmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2023).

Bu araştırmada 2010-2023 yılları arasındaki Türkiye ve Yunanistan'ın göç mevzuatları uluslararası koruma başvurusu yapanlar üzerinden karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmada esas alınan sosyal haklardır. Arap Baharı ile gelişen yoğun göç akınlarından sonra Avrupa'nın önünde sınır olan Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa'nın doğudaki kapısı olan Yunanistan Hükûmetinin göç mevzuatlarının ele alındığı çalışma göç yönetiminin geliştirilmesi bağlamında sosyal bilimler açısından büyük önem arz etmektedir. Bu karşılaştırma ile Avrupa Birliği bünyesinde bulunan bir ülkenin göç mevzuatı incelenip Türkiye Cumhuriyeti göç mevzuatı ile uyumsuzluklar veya tam karşılığının olmadığı konular bulunabilir. Yunanistan'ın göç mevzuatı Avrupa Birliği'ne uyumlu olmak zorunda olduğu için bu karşılaştırma ile Türkiye Cumhuriyeti göç mevzuatının Avrupa Birliği'ne ne kadar uyumlu olduğu da anlaşılacaktır. Aynı zamanda insan haklarına verilen önem de anlaşılabilir.

Yapılan incelemede Yunanistan'ın Göç ve İltica Bakanlığı olduğu, Türkiye'nin ise İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Başkanlığı bulunduğu tespit edilmiştir. Yunanistan'ın Bakanlık resmî web sitesi üzerinden ve Türkiye'nin de Göç İdaresi Başkanlığı resmî web sitesi üzerinden göç ile ilgili kanunlara ulaşmak mümkündür. Yunanistan'ın Göç ve İltica Bakanlığının web sayfası incelendiğinde uluslararası koruma başvurusu, vatansız kişiler ve üçüncü dünya ülkeleri vatandaşları için birden fazla mevzuatı olduğu görülmektedir. Araştırmanın inceleme alanına uluslararası koruma başvuru sahiplerinin kabulü ve üçüncü ülke vatandaşlarının giriş ve ikamet koşullarını içeren 4540 sayılı Mevzuat, refakatsiz küçüklerin barındırılmasına ilişkin ulusal gözetim sistemi ve çerçevesi ile Göç ve İltica Bakanlığının yetkisi altındaki diğer hükümleri içeren 4960 sayılı Mevzuatı ile Türkiye Cumhuriyeti'nde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü web sitesine bakıldığında ise uluslararası koruma prosedürlerini içeren 6458 sayılı Mevzuat ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu girmektedir.

2. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi ve Araştırma Soruları

Araştırmanın amacı yoğun göç akımlarını tutan Türkiye Cumhuriyeti'nin yasal düzenlemesi ile sınır komşumuz ve Avrupa Birliği üyesi olan Yunanistan'ın yasal düzenlemesini haklar bakımından karşılaştırmak ve Türkiye Cumhuriyeti göç yönetimi politikasının geliştirilmesine katkı sunmaktır. Araştırmanın kapsamı 2010 ile 2023 yılları arasındadır. Araştırmaya 2010 yılı itibarıyla başlanılma nedeni Arap Baharının 2010 yılında başlamış olması ve araştırmanın 2023 yılı ile bitmiş olmasının nedeni ise Yunanistan'ın göç ile ilgili mevzuatlarının sık sık değişikliğe uğruyor olması, 2024 yılında da yeni değişikliklerin yapılacak olmasıdır. Yapılan literatür taramasında ise Avrupa Birliği üyesi Yunanistan ve Türkiye'nin göç mevzuatlarının karşılaştırılması bulunamadığından sosyal bilimler açısından bir boşluğu daha doldurabilmektir. Araştırma nitel olup tarama modelindedir. Araştırmada içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi, nitel araştırma yöntemi içerisinde yer alan ve sosyal bilimlerde sıklıkla tercih edilen bir tekniktir. Bu teknikle araştırmada tespit edilen metinlerden nesnel, ölçülebilir, doğrulanabilir bilgilere ulaşmak hedeflenmektedir (Metin & Ünal, 2022).

Veri toplama aracı Türkiye Cumhuriyeti Göç İdaresi Başkanlığı resmî web sitesi ve T.C. Mevzuat Bilgi Sisteminden alınan yasal mevzuat ile Yunanistan'ın Göç ve İltica Bakanlığı web sitesinden alınan yasal mevzuatı, yani birincil kaynaklardır. Konuyla ilgili yapılmış akademik çalışmalar da ikincil kaynakları teşkil etmektedir. Kaynaklarımız sadece resmi mevzuatlardır. Elde edilen bu bulgular tasnif edilerek içerik analizine tabi tutulmuş ve karşılaştırılmıştır. Araştırmada Yunanistan'ın seçilmesinin nedeni hem bir Avrupa Birliği üyesi olması, hem AB'nin sınır devleti olmasından dolayı göçten çok etkilenmesi hem de Türkiye'nin komşusu olmasıdır. Araştırmada "Avrupa Birliği üyesi olan Yunanistan'a göre Türk mevzuatındaki farklılıklar nelerdir, Türkiye mevzuatına göre Yunanistan'ın mevzuatındaki farklılıklar nelerdir, Yunanistan ve Türkiye'nin koruma başvurusu yapan insanlar için verdiği sosyal haklar karşılaştırıldığında Türk mevzuatında farklılıklar

nelerdir, Yunanistan ve Türkiye'nin koruma başvurusu yapan insanlar için verdiği sosyal haklar karşılaştırıldığında Yunan mevzuatındaki farklılıklar nelerdir?" sorularına cevap verilecektir.

3. Türkiye Mevzuatı ile Yunanistan Mevzuatlarının Karşılaştırılması

Yunanistan'ın 4540 sayılı Mevzuatı uluslararası koruma başvuruları sahiplerinin kabulüne ilişkin standartlar hakkında olduğu saptanmıştır. Bu mevzuat aynı zamanda uluslararası koruma başvurusu bulunmalarına gerek olmadan refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş çocuklar için de uygulanıyor.

Yunanistan'ın refakatsiz çocukların barındırılmasına ilişkin hükümleri içeren 4960 sayılı Mevzuatı oldukça detaylıdır. Mevzuat hem uluslararası koruma başvurusu dâhilindeki çocuklar hem de diğer normal şartlardaki çocuklar için kullanılabilir. Mevzuatta refakatsiz çocuğun hangi kurumlar tarafından korunacağı, sürecin yöntemi, işleyişi, koruyucuların eğitimi, vesayet sürecinin başlangıcı ve sona erişi gibi birçok detay bulunmaktadır.

Türkiye'ye bakıldığında ise uluslararası koruma başvurusu yapanlar için tek bir mevzuat olduğu görülmektedir. Bu mevzuat da 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'dur. Bu Kanun'u sadece iki kısmında uluslararası koruma başvurusu yapanlar için hükümler bulunmaktadır. Aynı zamanda 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu hem Türk vatandaşı olan çocuklar hem de uluslararası koruma başvurusundaki çocuklar için kullanılmaktadır. Aşağıda kanunlar sosyal haklar bağlamında alt başlıklara ayrılarak ele alınmıştır.

3.1. Hakların Öğrenilmesi

Yunan mevzuatına göre başvuru sahibinin kabul koşulları ve sağlanan yardımlarla ilgili gereken hususlar hakkında bilgi formu vermek devletin sorumluluğu altındadır. Bu bilgi başvuru sahibinin anlayacağı dilde verilmeli, gerekirse çevirmen kullanılmalıdır. Bu formda aynı zamanda başvuru sahipleri ile ilgilenen kabul makamı, psikolojik yardım sağlayacak kuruluşlar, tıbbi destek alabileceği kuruluşlar gibi ihtiyacı olan kuruluşlar hakkında bilgiler içerir. Buradan anlaşılacağı üzere kanun ile güvence altına alınmış tıbbi ve psikolojik destek hizmeti de bulunmaktadır. Yunan mevzuatları incelendiğinde koruma başvurusu yapanlara verilen haklar Yunan vatandaşlarından az olmaması gerektiği anlaşılmaktadır (Yunanistan Göç ve İltica Bakanlığı, 2023).

Türk mevzuatına bakıldığında başvuru sahiplerinin yükümlülüklerini nasıl yerine getireceği ve bu yükümlülükleri uymaması hâlinde ortaya çıkacak sonuçlar, itiraz usulleri hakkında bilgilendirme yapılması ve gerekli olduğu takdirde tercümanlık hizmeti sunulması gerektiği görülmüştür. Kamusal ve özel hizmetlerden yararlanma, ekonomik faaliyetlere erişim, eğitime erişim, temel sağlık hizmeti alma gibi konularda kurs, tanıtım ve bilgilendirme etkinliklerine katılabilirler. Kurs, tanıtım ve bilgilendirme etkinliklerinin nasıl olacağı ve hangi kurumlar tarafından yapılacağı hakkında mevzuatta bilgi bulunmamaktadır. Türk mevzuatında uluslararası koruma başvurusu sahibi kişilere verilen hak ve imkânların Türk vatandaşlarına verilen hak ve imkânlardan fazla olmayacağı belirtilmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 2023).

3.2. Sağlık

Yunan mevzuatına göre, yasal formaliteler yerine getirilmeden ülkeye giriş yapan uluslararası koruma başvuru sahipleri kimlik belirleme prosedürü sırasında tıbbi muayeneden geçirmek zorundadır. Salgın riski taşıyan bir hastalık veya hava yoluyla birlikte bulaşan bir hastalık taşıyıp taşımadığı dikkate alındığı görülmüştür. Tıbbi taramanın insan onuruna saygı gösterilecek şekilde gerçekleştirilmesi gerektiği, tarama nedenlerinin ve gerekirse uygulanacak tedaviler hakkında kişinin anlayacağı dilde, cinsiyete ve yaşa uygun şekilde bilgi verilmesi gerektiği yazılmıştır. Tıbbi bilgilerin gizlilik esasına dayalı yönetilmesi gerektiği mevzuatta yazılıdır. Aynı şekilde ihtiyacı olan herkese sağlık hizmeti verilmesi gerektiği mevzuatta geçmektedir (Yunanistan Göç ve İltica Bakanlığı, 2023).

Türkiye mevzuatında ülkeye giriş sırasında yapılan bir tıbbi taramadan bahsedilmemektedir. Uluslararası koruma başvurusu kaydı tamamlanan ve sağlık güvencesi, ödeme gücü bulunmayan kişilerin kaydı tamamlandıktan itibaren bir yıl boyunca genel sağlık sigortalı sayılmaktadır. Özel ihtiyaç sahiplerinde süre sınırı görülmemektedir. Lakin ödeme gücü olduğu veya sağlık güvencesi olduğu anlaşılan başvuru sahipleri yapılan tedavilerin ve ilaç masrafların bedeli ilgiliden alınacağı görülmektedir. (T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 2023).

3.3. Eğitim

Yunan mevzuatında uluslararası koruma başvurusu bulunan ve reşit olmayanların eğitiminde kendisine veya ebeveynine Yunan vatandaşlarına benzer koşullar ile kamu eğitim sistemine erişim hakkı olduğu, entegrasyonun reşit olmayanın yaşının tespit edilmesinden en geç üç ay içinde gerçekleştirilmiş olması gerektiği tespit edilmiştir. Gerekli olması hâlinde barınma merkezlerinde eğitim sağlanabilir, özel nedenlerden ötürü eğitime erişim mümkün olmaz ise gerekli tedbirlerin alınmasının zorunlu olduğu mevzuatta yazılmıştır. Ortaöğretim eğitiminde yaş sınırlaması olmayıp ülkede yasal olarak

ikamet eden yetişkin başvuru sahiplerinin de bu fırsattan yararlanabileceği görülmüştür. Yunan mevzuatında sadece eğitim hakkından bahsedilmemiş aynı zamanda bu eğitim hakkının nerede, nasıl yapılacağı, hangi eğitimler tarafından yapılabileceği, eğitimlerin standartlarının ne olması gerektiği, eğitimlerin vicdani yükümlülüğü tam olan bireylerden seçilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir (Yunanistan Göç ve İltica Bakanlığı, 2023).

Türk mevzuatına bakıldığında başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişi ve aile üyelerinin ilköğretim ve ortaöğretim hizmetlerini kullanabileceği görülmektedir. Türk mevzuatında uyum başlığı altında geçen hükümlere göre başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin yeniden yerleşecekleri ya da geri döndükleri zaman bağımsız hareket edebileceklerini kolaylaştırıcı bilgi ve beceriler kazandırılması amacıyla uyum çalışmaları yapılabilir. Yabancılar, ülkenin dili, siyasi yapısı, kültürü, hukuku, tarihi ile hak ve yükümlülükleri için temel düzeyde kurslara katılabilir. Kursların hangi kurum tarafından verileceği ve eğitimlerin niteliklerine dair bir bilgilendirme bulunmamaktadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 2023).

3.4. Seyahat Özgürlüğü, Barınma ve İkametgâh

Yunan mevzuatına göre, kanıtlanmış sağlık nedenleri gibi ciddi insani sonuçlar için uluslararası koruma başvurusu sahiplerine seyahat belgesi verilebilir. Başvuru sahiplerine, ülke içinde dolaşım özgürlüğünü kısıtlayıcı barınma şartları verilemez. Bu kısıtlama sadece mecburi durumlarda getirilebilir. Yunanistan topraklarında bulunan koruma başvuru sahiplerinin aile birliğini koruyacak şekilde kendilerine kalacak yer sağlanmalıdır. Özel ihtiyacı olanların kendilerinden sorumlu yetişkinler ile aynı yerde barındırılması gerektiği; başvuru sahiplerinin cinsiyet, yaş gibi uygun konaklama tesislerine yönlendirilmesi gerektiği; barınma merkezlerinde şiddet, cinsel istismar ve taciz de dâhil olmak üzere cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesine yönelik tedbirler alınması gerektiği ve bu tür tedbirler alınırken de başvuru sahiplerinin rızası alınması gerektiği görülmüştür. Mevzuata göre, uluslararası koruma başvurusu sahipleri için barınma aynı olarak sağlanabilir. Bunlar sınırda ve transit bölgelerde başvuruların incelenmesi sırasında barındırma yerleri, kamu veya özel kuruluşlar ya da uluslararası kuruluşlar tarafından kâr amacı gütmeyen barınma merkezleri, konaklama şeklinde barınma yerleri gibi olabilmektedir. Konaklama tesislerinde çalışanlar gizliliğe önem vermeli, gerekli eğitime sahip olmalı ve yasalara uymalıdır. Başvuru sahiplerinin başka barınma yerine aktarılması sadece gerekli olduğu zamanlarda yapılmalıdır. Bu aktarmalar da kendileri, yasal danışmanları bilgilendirildikten sonra olmalıdır. Mevzuata göre uluslararası koruma başvuru sahiplerinin ikametgâh yerindeki her türlü değişikliği yetkili makama bildirmekle yükümlülüğü bulunmaktadır (Yunanistan Göç ve İltica Bakanlığı, 2023).

Türk mevzuatına göre, mültecilere seyahat belgesi düzenlenir lakin koruma başvurusu yapanlar için seyahat özgürlüğü hakkında bir bilgi mevzuatta yer almamaktadır. Sadece Genel Müdürlükçe koruma statüsü sahibi kişiye kamu güvenliği ve düzeni için belirli ilde ikamet etme zorunluluğu koyabildiği görülmüştür. Başvuru sahibi her türlü ikametgâh değişikliğini bildirmek zorundadır. Mevzuata göre başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsüne sahip kişinin barınma ihtiyaçlarını kendisi karşılamalıdır. Genel Müdürlüğün barınma, işe, sağlık ve sosyal ihtiyaçlar gibi ihtiyaçların karşılanacağı barınma merkezleri kurabileceği anlaşılmaktadır. Merkezlerde öncelik özel ihtiyaç sahiplerine verilir. Bu merkezde kalmayan uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler ve aileleri merkez imkânlarından yararlanabileceği görülmüştür. Bu hizmetler karşılıksız olmak zorunda değildir, satın alma yoluyla da yürütülebilir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 2023).

3.5. İstihdam

Yunan mevzuatına göre, uluslararası koruma başvuru sahipleri, işgücü piyasasına erişimi olmadığına bakılmaksızın Yunan vatandaşlarıyla aynı koşullar altında mesleki eğitim programlarına kayıt ve katılım imkânına sahip olduğu görülmektedir. Devlet kurumları, uluslararası örgütler ve akredite sosyal aktörler iş birliği ile katılımın desteklenmesi sağlar. Koruma başvurusu sahiplerinin insan onuruna saygı çerçevesinde geçimlerini garanti altına alan, fiziksel ve ruhsal sağlıklarını destekleyen yeterli bir yaşam standardı sağlanması gerektiği belirtilmiştir (Yunanistan Göç ve İltica Bakanlığı, 2023).

Türk mevzuatına göre ise başvuru sahibi, uluslararası koruma başvurusu tarihinden altı ay sonra çalışma izni için başvurabilmektedir. Yabancıların çalışamayacağı mesleklerin olduğu, gerekli görüldüğü takdirde bazı mesleklerde mülki ve coğrafi alanlarda sınırlama getirilebileceği bilgisine ulaşılmıştır. Lakin Türk vatandaşı ile evli, Türk vatandaşı çocuğu olanlar veya Türkiye’de üç yıl ikamet edenler için bu sınırlama geçerli değildir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 2023).

3.6. Kırılgan Kişilere İlişkin Hükümler

Yunan mevzuatına göre çocuklar, refakatsiz veya ailesinden ayrı düşmüş çocuklar, engelliler, zihinsel bozukluğu olanlar, tedavisi mümkün olmayan veya ciddi hastalığı olanlar, yaşlılar, hamileler, doğum sonrası kadınlar, reşit olmayan çocukları olan tek ebeveynli aileler, işkence, tecavüz veya diğer ciddi psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağdurları veya sömürü

mağdurları, insan ticareti mağdurları ve sünnet mağdurları gibi hassas durumda olanların durumlarının dikkate alınması gerektiği gözlemlenmiştir. Bu kişiler bir devlet hastanesi, askerî hastane veya adli tıp doktorları da dâhil olmak üzere kamu sağlık hizmeti sağlayıcıların görüşü alınarak belgelendirilecek, söz konusu kişilerin tıbbi ve psikolojik tedaviye erişimi olacaktır. Bu kişilerle ilgilenen personel uygun eğitimi alacak ve hep almaya devam edeceği mevzuatta açıklanmıştır (Yunanistan Göç ve İltica Bakanlığı, 2023).

Türk mevzuatında ise özel ihtiyaç sahipleri için kısa bir madde olduğu görülmektedir. Özel ihtiyaç sahiplerine yazılı hak ve işlemlerinde öncelik tanındığı görülmektedir. İşkence, cinsel saldırı, diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalanlara, bu tür fiillerin neden olduğu hasarları giderecek yeterli tedavi verilmesi gerektiği yer almaktadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 2023).

3.7. Çocuklar ve Refakatsiz Çocuklar

Yunan mevzuatına göre yetkili makamların öncelikli kaygısının çocukların menfaati olması gerektiği yazılmıştır. Çocuklara fiziksel, zihinsel, entelektüel, ahlaki, ruhsal ve sosyal gelişimleri için yeterli bir yaşam standardını ilgili mevzuat garanti etmektedir. Çocuk; bir istismar, ihmâl, sömürü, işkence veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya silahlı çatışma mağduruysa rehabilitasyon hizmetlerine erişmesi ve uygun psikolojik bakım ve özel tedavi almaları sağlanacağı mevzuatta geçmektedir. Aynı zamanda çocukların yaşları ve cinsiyetlerine uygun boş zaman aktiviteleri, oyunlar ve etkinliklere erişebilmesi sağlanacağı görülmüştür. Küçüklere bakan görevlilerin gerekli eğitime, vicdani yükümlülüğe sahip olması ve hukuka uyması gerektiği yazılmıştır (Yunanistan Göç ve İltica Bakanlığı, 2023).

Yunan mevzuatına göre refakatsiz çocukları korumadaki amaç ise çocukların kabulü ve barınması sırasında hakların desteklenmesi, çocuk için sürdürülebilir bir çözümün araştırılması; her türlü şiddet, sömürü ve istismarın önlenmesi ve etkili bir şekilde korunmasını sağlamaktır. İlk olarak refakatsiz çocukların aile fertleri aranmaya başlanır. Refakatsiz çocukların ülkede kaldıkları süre boyunca veya koruyucu aile yanına alınması kadar onların uygun barınma merkezlerine alınması gerekir. Refakatsiz çocukların düzenlerinin bozulmaması için ikamet yerlerinin asgari düzeyde değiştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Refakatsiz çocuk sürekli olarak incelenir; barınma yerlerinde eğitim, güvenlik, sağlık hizmetlerine erişim, hijyen, sağlıklı beslenme, sağlıklı bakım gibi ihtiyaçları karşılanır. Yaşına ve olgunluk derecesine göre refakatsiz çocuğun görüşünün dikkate alınması ve anladığı dilde bilgi verilmesi gerektiği mevzuatta geçmektedir. Refakatsiz çocuğun mümkün olan en kısa sürede genel refahını sağlayabilen bir vasiye sahip olması sağlanmalıdır. Aynı zamanda mevzuata göre refakatsiz küçüklere ilgilenen personelin çocukların ihtiyaçları konusunda uygun eğitime sahip olması ve bu eğitimin sürekli verilmesi gerektiği görülmüştür (Yunanistan Göç ve İltica Bakanlığı, 2023).

Türk mevzuatına bakıldığında başvuru sahipleri kapsamında çocukların bakımı için bir hüküm bulunmadığı görülmektedir. Sadece refakatsiz çocuklar için bir madde bulunmaktadır. O maddeye göre refakatsiz çocuğun yüksek menfaati korunmalıdır. Beyan ettiği yaş ile gösterdiği yaş uyumlu olmayanlar için sağlık kuruluşlarında yaş tespiti yapılması gerektiği söylenmiştir. Refakatsiz çocuğun görüşü dikkate alınarak uygun konaklama yerlerine, koruyucu aileye veya yetişkin akrabalarının yanına yerleştirilir. Onun dışında Kanun'da "Çocuk Koruma Kanunu" hükümlerinin uygulanacağını yazmaktadır. 5393 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, koruma ihtiyacı olan çocukların ve suça sürüklenen çocukların haklarını ve esenliklerini güvence altına alınmasına ilişkindir. Çocuk koruma kanununa göre çocuğun hakları korunurken, insan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usul izlenmesi gerekmektedir. Kararların çocuğun yaşına ve gelişimine uygun olması gerektiği, bu kararlar alınırken çocukların gözetildiği yerin yetişkinlerden ayrı tutulması gerektiği, ailesinin bilgilendirilmesi gerektiği, özgürlük kısıtlayıcı, kurumda tutma veya hapis cezası kararların son çare olması gerektiği kanunda görülmektedir. Kanuna göre koruyucu ve destekleyici tedbirler olmalıdır. Bunlar; danışmanlık tedbiri, eğitim tedbiri, bakım tedbiri, sağlık tedbiri, barınma tedbiridir. Kanunda, yeterli idrak gücüne sahip olan çocuğun görüşüne başvurulacağından bahsedilmektedir. Aynı zamanda kanunda, çocuklar hakkında karar verecek hâkim ve savcılarının atamasının, çocuk hukuku alanında uzmanlaşmış, çocuk psikolojisi ve sosyal hizmet alanlarında eğitim almış olanlardan yapılacağı belirtilmektedir. Kanunda, çocuklarla ilgilenen bütün personele çocuk hukuku, çocuk suçluluğunun önlenmesi, çocuk gelişimi ve psikolojisi, sosyal hizmet gibi alanlarda eğitim verilmesi gerektiği görülmektedir. Sosyal çalışma görevlilerinde ise çocuk ve aile sorunları, çocuk hukuku ve çocuk suçluluğunun önlenmesi hakkında lisansüstü eğitimi olanlar tercih edileceği görülmektedir. Gerekli görüldüğü takdirde çocuklara denetim görevlisi atanmaktadır. Bu görevliler çocuğa eğitim, iş, güvenlik gibi birçok alanda yardım etmektedir. Kanunca verilen bu hizmetlerin giderleri devletçe ödenmektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 2023).

3. Sonuç ve Öneriler

Yunanistan göç yasalarına bakıldığında kapsamlı düzenlemelerin olduğu, mevzuatların sık sık değiştiği ve yeni eklemeler yapıldığı görülmektedir. Koruma başvurusu bulunan insanların sadece ülkeye alımı, barınma ve beslenme koşulları değil eğitim, sosyal ve kültürel haklar; tıbbi destek, psikolojik destek gibi koşullara detaylı yer verilmiştir. Sadece refakatsiz

çocuklar için, ikametgâh koşulları için ayrı mevzuatların olduğu görülmektedir. Lakin Türkiye'ye bakıldığında bu hakların iki mevzuata sıkıştırıldığı görülmektedir.

Yunanistan'da uluslararası koruma başvuruları için farklı konularda mevzuatların olması, mevzuatların sık sık güncellenmesi, Avrupa Birliği standartlarına uyumun olması dikkati çekmektedir. Sadece refakatsiz çocuklar için olan kanunun dahi olması konuya verilen önemi göstermektedir. Hakların tek tek kanunlaştırılması da hak kavramının uygulanmasına ve insana verilen değeri gözler önüne serer. Lakin Türkiye'de sadece iki tane mevzuatın olduğu görülmektedir. Bunlardan birisi bütün yabancılar için hükümleri kapsarken sadece iki kısmında uluslararası koruma başvurusu yapanlar için hükümler bulunmaktadır, haklar detaylı olarak kanunlaştırılmamıştır. Diğeri ise çocuklar için özeldir ve bu mevzuat da Yunan mevzuatına göre detaylı değildir. Dikkat çeken ifadelerden birisi de Yunan mevzuatında başvuru sahibi kişilerin Yunan vatandaşıyla aynı şartlara sahip olması gerektiği yazılırken, Türk mevzuatında başvuru sahibi kişilerin Türk vatandaşlarından daha fazla hakka sahip olmayacağı yazılmıştır.

Yunan mevzuatlarında yapılan yardımlarda insan onurunun kırılmaması gerektiği, yapılan yardımların yaşa, cinsiyete, özel duruma uygun olması gerektiği, yardım yaparken dahi rıza alınması gerektiği belirtilirken yardımlardan yararlanacak kırılgan kişiler tek tek listelenmiştir. Bu listeleme sayesinde yardımların hedefine tam olarak ulaşılabilmesi amaçlandığı söylenebilir. Aynı zamanda başvuru sahipleriyle ilgilenen, eğitim veren personelin belirli mesleklerden seçilebileceği, gerekli eğitimi almış olması ve devamlı olarak eğitim alması gerektiği, ahlaki ve vicdani yükümlülüğü tam olan kişilerden seçilmesi gerektiği görülmüştür. Bu kriter aslında başvuru sahibi kişilerin gerçekten önemsendiği ve Yunan vatandaşı arasına uyumun ciddiye alındığı anlamına geldiğinin göstergesidir. Türk mevzuatında yer alan hükümlerde yapılan yardımların cinsiyete ve yaşa uygun olması gerektiği görülmemiş, çocuklar ile ilgilenen personel dışındaki personellerin eğitim alması gerekli görülmemiştir. Bu eksiklikler uluslararası koruma başvurusu yapanlar için olumsuz etkiler yaratabilir. Türk mevzuatında kısa bir çerçeve içinde yardıma muhtaç kişiler listelenmiştir. Bu listenin detaylı olmaması gerçekten yardıma muhtaç kişiyi bu haklardan mahrum bırakabilir, yardımların hedefine ulaşamama gibi bir riski de doğurur.

Yunan mevzuatında seyahat özgürlüğünün zorunlu olmadıkça kısıtlanmaması gerektiği dikkat çekici unsurlardandır. Seyahat özgürlüğü hem ulus içi hem de ulus dışı özgürlük olarak algılanmıştır. Yapılan yardımlar kişinin özgürlüklerini kısıtlamayacağı görülmektedir. Yunan mevzuatında uluslararası koruma başvuru yapanların ülkeye girişi kanunlara uygun olmayanlara tıbbi taramanın yapılması önemli bir kazanımken, Türk mevzuatına göre tıbbi taramanın yapılmaması büyük bir eksikliklerdir. Bu tarama günümüz dünyasının sorunlarından olan salgın hastalığın yayılmasını önlemek için önemli bir adımdır. Yunan mevzuatında barınma merkezleri kişinin yaşına, cinsiyetine uygun olması, güvenlik önlemlerinin tam alınması, çocukların oyun alanlarının yaş, cinsiyet düşünülerek kanuna eklenmesi ve refakatsiz çocukların düzenlerinin bozulmaması için ikamet yerlerinin asgari düzeyde değiştirilmesi hükümleri dikkati çekicidir. Lakin Türkiye mevzuatında seyahat özgürlüğü konusunda kısıtlama getirilmiştir. Kamu güvenliği ve düzeni için Genel Müdürlükçe belirli ilde yaşama zorunluluğu koyulabilmektedir. Aynı zamanda gerekli görülmesi halinde seyahat belgesi verilebileceği yazmaktadır. Barınma başvuru sahibinin karşılayacağı bir durumdur. Barınma Türkiye'de mevzuat ile garanti altına alınamamıştır, yetkili kişinin kararına bırakılmıştır. Türk mevzuatlarında çocukların oyun alanları hakkında hiçbir hüküm bulunmamaktadır. Türk mevzuatlarına bakıldığında en iyi maddenin barınma merkezleri yapıldığı takdirde önceliğin özel kişilere verilmesi denilebilir.

Türk mevzuatında eğitim hakkının nerede, nasıl, kimler tarafından verileceği ve eğitim standartlarından bahsedilmemesi büyük bir eksikliklerdir. Buradan anlaşılacağı üzere koruma başvuru sahiplerinin bu hakları da yetkili mercilerin kararlarına bırakılmıştır. Bu durumda başvuru sahibi kişilerin bu haklarına ulaşmasında aksaklıklara neden olabileceğini göstermektedir. Lakin Yunan mevzuatında bu standartlar detaylıca anlatılmaktadır.

Aslında Yunan mevzuatındaki bu standartlar yetkili personelin yetkilerini kötüye kullanmasını da engellemiş olur. Kanunların bu kadar detaylı olması sayesinde başvuru sahibi kişiler haklarını kolayca elde edebilirler, içinde buldukları durum kötüye kullanılması engellenmiş olur. Türkiye mevzuatında ise ucu açık olan bu maddeler yetki mercisinin hakları ihlal etmesine, başvuru sahiplerinin haklarını arayamamasına riskini taşımaktadır. Bu karşılaştırmaya baktığımızda Yunanistan'ın bu kadar detaylı haklara sahip mevzuatlarının olmasının en büyük nedeni Avrupa Birliği'nin üyesi olması olduğu düşünülmektedir.

Bu inceleme sonucunda, Türk mevzuatında hakların tek tek kanunlaştırılması gerekli olduğu görülmektedir. Eğitim, sağlık ve barınma haklarının detaylandırılması gerekmektedir. Yunan mevzuatında verilen "çocuklar, refakatsiz veya ailesinden ayrı düşmüş çocuklar, engelliler, zihinsel bozukluğu olanlar, tedavisi mümkün olmayan veya ciddi hastalığı olanlar, yaşlılar, hamileler, doğum sonrası kadınlar, reşit olmayan çocukları olan tek ebeveynli aileler, işkence, tecavüz veya diğer ciddi psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağdurları veya sömürü mağdurları, insan ticareti mağdurları ve sünnet

mağdurları” gibi başvuru sahiplerinin detaylı tasnifi Türk mevzuatında da yapılmalıdır. Başvuru sahipleriyle ilgilenenlerin hepsinin eğitim alması ve vicdani ve ahlaki yükümlülüğü tam olanlardan seçilmesi gerekir. Başvuru sahiplerinin özgürlükleri ve hakları bağlamında daha fazla hüküm yer almalıdır. Kanundaki en büyük eksiklik başvuru sahibi ile ilgili kararların ve yardımların yetkili kişilere bırakılmasıdır. Başvuru sahibi ile ilgili karar ve yardımların yetkili kişilerin şahsi kararına, bakış açısına bırakılmayacak kadar mevzuatın detaylandırılması gerekmektedir. İnsan faktöründen kaynaklanan hataların en aza indirilmesi için bu değişiklikler yapılmalıdır.

Son olarak gelecekte bu konu üzerinde çalışan araştırmacılar Yunan mevzuatlarının sık sık değiştiğini, Avrupa Birliği’ne sık sık akredite edildiğini göz önünde bulundurmalıdır.

Kaynakça

- Aras İ. & Sarıoğlu A. (2017). Yunanistan ve Suriyeli Mülteciler: Avrupa’nın Kapısını Zorlamak. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 3 (3), s. 21-28.
- Günay H. (2021). Yunanistan Örneği Üzerinden Uluslararası Göç Meselesi ve Mevzuatına Dair Değerlendirme. *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 6 (2), s. 58-74.
- Metin O. & Ünal Ş. (2022). İçerik Analizi Tekniği: İletişim Bilimlerinde ve Sosyolojide Doktora Tezlerinde Kullanımı, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), s. 273-294
- T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Türkiye’de Düzensiz Göç”, https://www.mfa.gov.tr/turkiye_de-duzensiz-goc.tr.mfa (Erişim Tarihi: 07.12.2023)
- T.C. Mevzuat Bilgi Sistemi, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (2024, 22 Ocak), Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/>
- T.C. Mevzuat Bilgi Sistemi, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2023, 17 Aralık), Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/03/20160317-11.htm>
- Yunanistan Göç ve İltica Bakanlığı, 4540 Sayılı Üçüncü Ülke Vatandaşlarına Giriş ve İkamet Koşullarına İlişkin Mevzuat (2023, 15 Kasım), Erişim Adresi: https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2020/05/N4540_2018-1.pdf
- Yunanistan Göç ve İltica Bakanlığı, Yunanistan, 4960 Sayılı Refakatsiz Küçüklerin Korunmasına İlişkin Mevzuat (2023, 15 Kasım), Erişim Adresi: https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/12/fek_a_145_2022.pdf

Sağlık Çalışanlarının Dijital Bağımlılık ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi

Examining The Digital Addiction and Loneliness Levels of Healthcare Professionals

Süleyman Ciddi¹ , Handan Ertaş² , Orhan Atılay²

¹Department of Healthcare Management, Selçuk University, Konya, Türkiye,
sciddi003@gmail.com (Corresponding Author)

²Department of Healthcare Management, Selçuk University, Konya, Türkiye

Özet

Bu çalışma sağlık çalışanlarının dijital bağımlılık ve yalnızlık düzeylerinin belirlenerek arasındaki ilişkinin demografik değişkenlere göre incelenmesidir. Bu amaçla nicel araştırma modeli kullanılarak Karaşin ve ark (2023) tarafından geliştirilen sağlık çalışanları için dijital bağımlılık ölçeği ile Neto tarafından geliştirilen ve Sarıçam (2016) tarafından Türkçeye geçerlilik ve güvenilirliği yapılan UCLA yalnızlık ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın evrenini Konya'da bulunan sağlık çalışanları oluştururken örneklem grubunu Konya'da çalışan 400 sağlık çalışanı oluşturmaktadır. Araştırmanın gerçekleştirilmesi adına verilere ulaşmak için Google formlar aracılığıyla anket formu düzenlenip çeşitli sosyal medya programları aracılığıyla (linkedin, whatsapp, facebook vb.) elektronik ortam üzerinden bireylere ulaşılmıştır. Veriler SPSS 20 paket programı yardımıyla analiz edilmiştir. Araştırmanın analizlerini tanımlayıcı analizler, bağımsız gruplarda t testi, tek yönlü varyans testi analizi ve pearson korelasyon analizi oluşturmaktadır. Analizlere göre katılımcıların çoğunluğunu %51,2 oranında 30-54 yaş grubu oluştururken, cinsiyet bakımından bakıldığında katılımcıların %53,5'ini kadınlar oluşturmuştur. Korelasyon analizi sonucunda Dijital bağımlılık ve Yalnızlık arasında istatistiksel olarak pozitif yönde zayıf düzeyde ($r=,279$) ve anlamlı ($p<0,05$) bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Sağlık Çalışanları, Dijital Bağımlılık, Yalnızlık

Abstract

This study aims to determine the levels of digital addiction and loneliness among healthcare workers and examine the relationship between them based on demographic variables. For this purpose, the quantitative research model was used, employing the digital addiction scale for healthcare workers developed by Karaşin et al. (2023) and the UCLA loneliness scale developed by Neto and validated and reliability-tested in Turkish by Sarıçam (2016). While the population of the study consists of healthcare workers located in Konya, the sample group consists of 400 healthcare workers employed in Konya. In order for the research to take place, a survey form was organized via Google Forms, and individuals were reached electronically through various social media platforms (LinkedIn, WhatsApp, Facebook, etc.). The data were analyzed using the SPSS 20 software package. The analyses of the research consist of descriptive analyses, independent samples t-test, one-way ANOVA, and Pearson correlation analysis. According to the analyses, the majority of the participants, 51.2%, were in the 30-54 age group, while women constituted 53.5% of the participants in terms of gender. As a result of the correlation analysis, a statistically significant positive weak relationship ($r=,279$) was found between Digital Addiction and Loneliness.

Keywords: Healthcare Workers, Digital Addiction, Loneliness

Acknowledgments

Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan 27.03.2024 tarih ve 332 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

For Citation: Ciddi, S., Ertaş, H., Atılay, O. (2024). Sağlık Çalışanlarının Dijital Bağımlılık ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Journal of Academic Value Studies*, 10(4), 223-231. <http://dx.doi.org/10.29228/javs.78671>

Received: 03.10.2024 Accepted: 30.12.2024

This article was checked by *intihal.net*

1. Giriş

Günümüzde internet bağımlılığı tüm dünya için önemli bir sorun teşkil etmektedir (Anlı, 2018). İnternet bağımlılığını da içine alan dijital bağımlılık, kişinin teknolojik aletler ve dijital cihazlarla online veya offline kullanılabilen programlar ile ilgili uygulamalara veya internet tarayıcılarına girme davranışlarını ele alır. İnternet bağımlılığı, dijital teknolojilerin kullanımının oluşturduğu olumsuz sonuçlarının olmasına rağmen devam ettirmesi olarak nitelendirilmektedir (Bağatarhan, 2023). Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte bireylerin günlük yaşamlarında da birçok değişiklikler meydana gelmektedir. Günümüzde bilimsel gelişmelere bağlı olarak gelişen teknolojik değişim ve ilerleyiş, kişilerin hayatlarında da olağanüstü farklılıklar getirmektedir. Hayatımızın her alanında olan teknoloji, bilhassa günlük haberleşmeye imkan tanıyan internet ve internete bağlı olarak gelişen haberleşme araç gereçlerinin süratle arttığı görülmektedir. (Arslan, 2020).

Bütün toplumlarda internet kullanımının ve sosyal ağların yaygınlaşmasıyla birlikte dijital araç ve gereçlerin bireylerde kullanım bağımlılığı geliştiği, değişik düzey ve türlerde davranış bozuklukları meydana getirdiği belirlenmiştir. Teknolojinin yaygın olarak kullanılması ve sosyal ağlara erişimin her yerden sağlanması sonrasında bireylerin teknolojiye yönelik bağımlılık yaşadığı ve çeşitli davranış bozuklukları sergilediği belirlenmiştir (Arslan 2019). Bu bağlamda, sayılarının her geçen gün daha çok artış gösterdiği belirtilen dijital bağımlı bireyler, dünya genelinde de en hızlı artan bağımlılıklar arasında değerlendirilmektedir (Eryılmaz ve Çukurluöz, 2018).

Dijital cihazlar ve sosyal ağların uzun süre ve bilinçsizce kullanılması sonucu olumsuz durumlar ortaya çıkmaktadır (Karaşin ve ark., 2023). Diğer bir deyişle dijital bağımlılığın beklenmedik şekilde hızlı bir şekilde yayıldığı, bireyin günlük yaşantısı ve sağlığı üzerinde oldukça fazla olumsuz sonuçlar meydana getirdiği belirtilmektedir (Arslan ve ark., 2015).

Dijital bağımlılıkla ilgili rahatsızlıklardan kişilerin elinde olmadan mobil cihazlardan uzak kalma korkusu hissetmesine nomofobi, Genel ağ erişiminin olmadığı internetin çekmediği yer de bulunma korkusu yaşamasına netlessfobi, çevrimiçi sosyal ağlarda oluşan gelişmelerden habersiz kalma korkusu yaşaması da FoMO olarak ifade edilmektedir (Yıldırım ve Kişioğlu, 2018).

Tek başına kaldığını hissetme ve sosyal hayata uyum arayışında olmak istemede internet bağımlılığın başlıca sebepleri arasında gösterilmektedir. Dijital araç ve gereçler, internet ve facebook instagram gibi çevrimiçi ağ platformları da kişileri tek kalma korkusundan alıkoyma ve kişilere sosyalleşme ihtiyaçlarını sağlayabilecekleri bir alan oluşturmaktadır. Böylece insanlar tek başına kalma korkusu yaşamayıp sosyalleşebildikleri için ve kendilerini farklı bir mecrada ifade edebildikleri için iyi hissetmektedirler. Yalnızlık ve mutsuz hissettiklerinde çevrimiçi ağlarla vakit geçirme isteği doğmakta kendilerini mutlu hissetmek için dijital ağlara ihtiyaç duymaktadırlar. Bu durum bir süre sonra bireylerde dijital bağımlılık oluşturmaktadır (Kana ve ark 2023). Bu doğrultuda dijital bağımlılık çalışmamızın birinci boyutunu oluşturmaktadır.

Yalnızlık, bireyin kendini yaşadığı toplum ya da gruba ait hissedememesi ve bulunduğu yerde kendini yabancı hissetmesidir (Sarıçam, 2023). Çalışmanın ikinci boyutu olan yalnızlık hissi bu noktada ortaya çıkmaktadır.

Kişinin interneti kullanma isteğinden vazgeçememesi ardından bu durum için nihayetinde çok vakte gereksinim duyması çevrimiçi bağlantılara ayrılan zamanın dışında kalan zamanın değersiz görülmesi, çevrimiçi bağlantılara erişilemediğinde işlev bilim olarak gerginlik, öfke, düzensizlik ve mutsuzluk gibi bulguların oluşması bireyin sosyal alanını meydana getiren çalışma hayatı, toplumsal hayatı ve evdeki aile düzeninde zamanla kötü sonuçlara neden olması gösterilmektedir. Çevrimiçi ağların ve teknolojik aletlerin özellikle küçük yaşta ve adolesan çağındaki bireyler için sorun teşkil ettiği düşünülse de orta ve ileri yaş kişiler de sosyal ağ, oyun ve internet bağımlısı olabilmektedir. Bilhassa orta ve ileri yaş grubundaki bireyler incelendiğinde kişilerin özel hayatlarında ve çalışma yaşamlarında ki yapması gereken işleri zamanında ve tam olarak yapamadıkları görülmektedir. (Gülaçtı, 2020).

İnsanlar artık gündelik yaşamlarında haberleşmek, sorunlarına çözüm bulmak ve arkadaş edinebilmek için diğer bireylerle yüz yüze iletişime geçmek yerine çevrimiçi iletişim araçları ve sosyal ağlar üzerinden iletişim kurmayı tercih ettikleri görülmektedir (Ünal ve Korkmaz, 2023). Bundan dolayı insanlar etrafındakiler ile gerektiği kadar sosyal bağlantı oluşturamayıp tek başına kaldıkları için internete yönelmektedirler (Seki ve Kurnaz, 2022). Sağlık çalışanlarının da bu bireyler arasında yer aldığı ve günlük stresten kaçınabilmek için dijital ortama yönelebildiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda çalışmamızda sağlık çalışanlarında dijital bağımlılık ve yalnızlık düzeylerinin belirlenmesi ve sosyo-demografik faktörlerle ilişkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

2. Materyal ve Metot

2.1. Çalışmanın Amacı

Teknolojik aletler ve çevrimiçi ağların çok fazla vaktimizi alması ve nasıl kullanılacağını bilmeden bilinçsiz şekilde kullanılması bir takım sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bu durumda ilk olarak dijital bağımlılık ve psikolojik etkilerinden birisi olan yalnızlık hissi gelmektedir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, sağlık çalışanlarının dijital bağımlılık ve yalnızlık düzeyinin belirlenmesi ve arasındaki ilişkinin demografik değişkenlere göre incelenmesi ve arasındaki ilişkilerin belirlenmesidir.

2.2. Araştırmanın Tasarımı

Çalışmamız da nicel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiş ve tanımlayıcı nitelikte bulgular ortaya konulmuştur.

2.3 Örneklem

Çalışmanın evrenini Konya il merkezi ve ilçelerde çalışmakta olan toplam 21.719 sağlık çalışanları oluşturmaktadır (TÜİK, 2023). Çalışmanın örneklemini çalışmanın yapıldığı tarihte izinli raporlu olmayan çalışmayı kabul eden sağlık çalışanları oluşturacaktır. Örneklem boyutunu hesaplamak için evreni bilinen grupta örneklem büyüklüğünü hesaplama formülü; (Kılıç 2012) kullanılmış; %95 güven aralığı %5 hata payı ile örneklem sayısı 378 bulunmuştur. Araştırmamız da toplamda 400 sağlık çalışanına veri toplama araçları uygulanmıştır.

2.4 Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada dijital bağımlılık ve yalnızlık düzeyi bağımlı değişken, sağlık çalışanlarının bireysel özellikleri (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, mesleği, gelir durumu, meslekte çalışma yılı, vb.) bağımsız değişkenleridir.

Kişisel Bilgi Formu: Sağlık çalışanlarının genel bilgilerini ve sosyo-demografik özelliklerini öğrenmek için 8 sorudan oluşan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Sağlık Çalışanları İçin Dijital Bağımlılık Ölçeği: Karaşin ve ark. Geliştirdiği Sağlık Çalışanları İçin Dijital Bağımlılık Ölçeği'nden yararlanılarak hazırlanan 30 maddelik, davranış değişikliği, negatif yön, dijital ihtiyaç, aşırı kullanım, günlük etki ve zorunlu hissetme olarak 6 alt boyuttan oluşan 5'li Likert tipi bir ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin 1-8 numaralı maddeleri davranış değişikliği alt faktörünü, 9-12 numaralı maddeleri negatif yön alt faktörünü, 13-19 numaralı maddeleri dijital ihtiyaç alt faktörünü, 20-23 numaralı maddeleri aşırı kullanım alt faktörünü, 24-27 numaralı maddeleri günlük etki alt faktörünü ve son olarak 28-30 numaralı maddeler zorunlu hissetme alt faktörünü ifade etmektedir. Ölçekte ters kodlanmış madde bulunmamaktadır.

UCLA Yalnızlık Ölçeği: Yalnızlık belirlemek amacıyla Sarıçam tarafından Neto'nun geliştirdiği "UCLA yalnızlık Ölçeğinin Türkçeye uyarlanarak geçerlilik ve güvenilirliğinin yapıldığı "Ucla Yalnızlık ölçeğinden yararlanılarak hazırlanan 6 maddelik tek alt boyuttan oluşan 4'lü Likert tipi bir ölçek kullanılmıştır. Ölçekte 2.madde ters kodlanmaktadır.

2.5 Verilerin Toplanması

Veriler Google formlar aracılığıyla düzenlenip çeşitli sosyal medya programları aracılığıyla (linkedin, whatsapp, facebook vb.) katılımcılara online olarak ulaştırılıp anket tekniği kullanılarak 20 Mart- 20 Nisan 2024 tarihleri arasında toplanmıştır.

2.6 Etik Alınması

Bu çalışma için Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinden etik onay (27.03.2024 tarih ve 332 karar sayılı) ve ölçek müsaadeleri alınmıştır. Araştırmamıza dahil olan bütün sağlık çalışanlarından aydınlatılmış muvafakat alınmıştır.

2.7 Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 20.0 (Statistical Programming for Social Sciences 20.0) paket programı kullanılmıştır. Sağlık çalışanlarının sosyo-demografik özellikleri, frekans, yüzde dağılımı, ortalama ve standart sapma hesaplanarak

betimlenmiştir. Kurtosis (Basıklık) ve Skewness (Çarpıklık) verilerinin “ -1,5 ile +1,5 ” arasında dağılması verilerin normal dağılımdan sapmadığını göstermektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu sonuç dahilinde ilerleyen analizlerde parametrik analizler kullanılmıştır.

Demografik değişkenlere göre yapılan karşılaştırmalarda ikili gruplarda bağımsız gruplarda t testi, ikiden fazla gruplarda tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Verilerin değerlendirilmesinde; ölçeklerin geçerlik ve güvenilirliğini saptamak için iç tutarlılık incelemesinde Cronbach’s Alpha ve araştırma sorularına ilişkin uygun istatistik analizler (Fark testleri, Pearson Korelasyon testleri) kullanılmıştır. Ölçeklerin toplam puanları kullanılarak analiz yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde sınanmıştır.

3. Bulgular

Araştırmaya ait verilerdeki sosyo-demografik bulgular Tablo.1 de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara ait Sosyo-Demografik Özellikler

Değişken		N	%
Yaş	21-29	195	48,8
	30-54	205	51,2
Cinsiyet	Erkek	186	46,5
	Kadın	214	53,5
Eğitim Durumu	Lise	29	7,4
	Önlisans	87	21,8
	Lisans	183	45,8
	Lisansüstü	52	13
	Doktora	49	12
Medeni Hal	Evli	281	71
	Bekar	119	29
Meslek	Doktor	61	15,2
	Hemşire	213	53,4
	Sağlık Teknisyeni ve Tekniker	115	28,8
	Yönetici	11	2,6
Gelir Durumu	Yoksulluk Sınır Altı	324	81
	Yoksulluk Sınır Üstü	76	19
Bulunduğu Kurumda Çalışma Süresi	1-5 yıl	249	62,3
	6 yıl ve üzeri	151	37,7
Toplam Mesleki Süre	1-10 yıl	249	62,3
	11 yıl ve üzeri	151	37,7

Araştırmamıza katılan sağlık çalışanlarının %51,2’si 30-54 yaş aralığında, % 53,5’i kadın, %71’i evlidir. Sağlık çalışanlarının %45,8’i lisans mezunu, %53,4’ü hemşire, %81’inin gelir durumu yoksulluk sınırının altında, %62,3’ünün bulunduğu kurumda çalışma süresi 1-5 yıl ve toplam mesleki süreleri 1-10 yıl aralığındadır. (Tablo 1).

Tablo 2. Sağlık Çalışanları Dijital Bağımlılık Ölçeği ile Sosyo-Demografik Özellikler Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Değişkenler	n	Davranış	Negatif Yön	Dijital İhtiyaç	Aşırı Kullanım	Günlük Etki	Zorunlu Hissetme	Dijital Bağımlılık Toplam Puan
		Ort ± S.S	Ort. ±S.S	Ort. ±S.S	Ort. ± S.S	Ort. ±S.S	Ort. ±S.S	Ort. ±S.S
Yaş								
21-29	195	22,21±4,55	10,70±3,22	23,36±4,36	10,58±3,51	10,89±2,88	8,09±2,50	85,85±15,64
30-54	205	22,11±4,79	10,59±3,40	22,92±4,95	9,90± 3,43	11,24±3	7,86±2,57	84,63±17,44
T/p		,221/,826	,323/,747	,963/,336	1,96/,050	-1,19/,233	,901/,368	,731/,466
Cinsiyet								
Erkek	186	22,49±4,79	10,61±3,33	23,15±4,75	10,45±3,45	11,26±3,02	8,02±2,52	86±17,42
Kadın	214	21,87±4,55	10,67±3,30	23,12±4,45	10,05±3,52	10,90±2,87	7,92±2,55	84,56±15,85
T/p		1,32/,185	-,194/,846	,053/,958	1,16/,247	1,20/,227	,381/,704	,866/,387
Medeni Hal								
Evli	281	22,30±4,84	10,67±3,37	23,06±4,60	10,11±3,32	11,06±3,01	7,95±2,53	85,17±16,82
Bekar	119	21,83±4,23	10,58±3,18	23,30±4,56	10,53±3,84	11,08±2,78	8,03±2,54	85,37±16,06
T/p		,921/,358	,232/,817	-,468/,640	-1,11/,267	-,051/,959	-,300/,764	-,112/,911
Meslek								
Doktor	61	22,49±4,55	22,16±4,67	9,81±4,19	23,23±4,99	10,16±3,60	11,09±2,86	11,07±2,94
Hemşire	213	21,90±4,58	10,80±3,14	10,64±3,31	23,36±5,62	10,21±3,33	11,07±2,96	8,22±2,49
Sağlık T.	115	22,40±4,67	10,72±3,38	23,91±4,38	23,13±4,58	9,63±3,85	11,05±2,94	7,84±2,56
Yönetici	11	22,72±6,90	10,49±3,22	22,84±4,35	10,65±3,36	10,24±3,48	11,18±3,34	8,08±2,51
F/p		,473/,701	,394/,758	,893/,445	,431/,731	,008/,999	,464/,707	,413/,743
Öğrenim Durumu								
Lise-Önlisans	116	22,49±4,46	22,16±4,67	10,54±3,43	23,37±4,33	10,04±3,38	10,24±3,48	10,88±3,08
Lisans	183	22,02±4,59	10,5±3,32	10,64±3,31	22,94±5,12	10,36±3,57	11,11±2,68	11,07±2,94
Lisansüstü-Doktora	101	22,02±5,05	10,79±3,25	22,93±4,49	23,13±4,58	10,23±3,48	11,15±3,03	7,95±2,45
F/p		,404/,668	,350/,705	,438/,646	,303/,739	,291/,748	,025/,975	,166/,847

Araştırmaya katılan sağlık çalışanların sosyo-demografik özellikleri dijital bağımlılık ölçeği ve alt boyutları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t testi ve anova testi yapılmıştır. Yapılan bağımsız örneklem t testi analizi ve anova testi sonucu doğrultusunda grup ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilememiştir ($p>0,05$) (Tablo 2).

Tablo 3. UCLA Yalnızlık Ölçeği ile Sosyo-Demografik Özellikler Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Değişkenler	N	UCLA YÖ
		Ort. ± S.S
Yaş		
21-29	195	11,14±3,14
30-54	205	10,86±3,21
T/p		,880/,379
Cinsiyet		
Erkek	186	10,90±3,21
Kadın	214	11,07±3,15
T/p		-,535/,593
Medeni Hal		
Evli	281	10,75±3,07
Bekar	119	11,57±3,36
T/p		-2,351/,019
Meslek		
Doktor	61	7,81±2,71
Hemşire	213	7,97±2,53
Sağlık T.	115	87,19±15,7
Yönetici	11	84,56±16,63
F/p		,116/,951
Öğrenim Durumu		
Lise-Önlisans	116	8,00±2,57
Lisans	183	7,94±2,58
Lisansüstü-Doktora	101	7,97±2,53
F/p		1,058/,348

Araştırmaya katılan sağlık çalışanlarının sosyo-demografik özellikleri UCLA Yalnızlık Ölçeği arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t testi ve anova testi yapılmıştır. Yapılan bağımsız örneklem t testi analizi ve anova testi sonucu doğrultusunda grup ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilememiştir ($p>0,05$) (Tablo 3).

Tablo 4. Sağlık Çalışanlarının Dijital Bağımlılık düzeyleri ile alt boyutlarının Yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki analiz sonuçları

	Davranış	Negatif Yön	Dijital İhtiyaç	Aşırı Kullanım	Günlük Etki	Zorunlu Hissetme	DB	UCLA YÖ	
Davranış	R	1	,490	,484	,549	,496	,504	,791	,258
	P		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
Negatif Yön	R	1	,255	,535	,266	,479	,645	,303	
	P		,000	,000	,000	,000	,000	,000	
Dijital İhtiyaç	R		1	,472	,590	,567	,756	,077	
	P			,000	,000	,000	,000	,122	
Aşırı Kullanma	R			1	,435	,681	,793	,226	
	P				,000	,000	,000	,000	
Günlük Etki	R				1	,532	,709	,170	
	P					,000	,000	,001	
Zorunlu Hissetme	R					1	,801	,208	
	P						,000	,000	

DİJİTAL	R	1	,279
BAĞIMLILIK (DB)	P		,000
UCLA YÖ	R		1
	P		

Davranış ve Yalnızlık arasında istatistiksel olarak zayıf düzeyde pozitif ($r=,258$) ve anlamlı ($p<0,05$) bir ilişki bulunmuştur.

Negatif Yön ve Yalnızlık arasında istatistiksel olarak orta düzeyde pozitif ($r=,303$) ve anlamlı ($p<0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Dijital İhtiyaç ve Yalnızlık arasında istatistiksel olarak zayıf düzeyde pozitif ($r=,077$) ve anlamlı ($p>0,05$) bir ilişki bulunmamıştır. Aşırı kullanma ve Yalnızlık arasında istatistiksel olarak düşük düzeyde ($r=,226$) ve anlamlı ($p<0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Günlük etki ve Yalnızlık arasında istatistiksel olarak düşük düzeyde ($r=,170$) ve anlamlı ($p<0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Zorunlu hissetme ve Yalnızlık arasında istatistiksel olarak zayıf düzeyde ($r=,279$) ve anlamlı ($p<0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Dijital bağımlılık ve Yalnızlık arasında istatistiksel olarak pozitif yönde zayıf düzeyde ($r=,279$) ve anlamlı ($p<0,05$) bir ilişki bulunmuştur (Tablo 4).

4. Tartışma ve Sonuç

Teknolojik aletler ve çevrimiçi ağların çok fazla vaktimizi alması ve nasıl kullanılacağını bilmeden bilinçsiz şekilde kullanılması birtakım sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bu durumda ilk olarak dijital bağımlılık ve psikolojik etkilerinden birisi olan yalnızlık hissi gelmektedir. Bu doğrultuda, sağlık çalışanlarının dijital bağımlılık ve yalnızlık düzeyinin belirlenmesi ve arasındaki ilişkinin demografik değişkenlere göre incelenmesi ve arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çalışmamızda sağlık çalışanlarının dijital bağımlılık düzeylerinin yalnızlık üzerine etkisi incelenmiştir.

Sağlık çalışanlarının dijital bağımlılık ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi amaçlandığı araştırmamızda, cinsiyet faktörüne bağlı dijital bağımlılık düzeylerinde erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla daha fazla ortalamaya sahip olduğu görülmüş, sağlık çalışanlarının dijital bağımlılık ve yalnızlık ölçeklerinde değişimlerin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Cinsiyet faktörüne bağlı olarak yalnızlık düzeyleri ele alındığında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Yüksek öğrenimde eğitim gören bireylerin katıldığı bazı araştırmalarda elde edilen sonuçlarla kıyas edildiğinde (Kozaklı, 2006; Çeçen, 2008) çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Yılmaz vd. (2008) yapılan çalışmada cinsiyetler arası anlamlı farklılığın olduğu, erkek katılımcıların ortalamalarının kadın katılımcılardan daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Kişilerin öğrenim durumları ile dijital bağımlılık arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir ($p>0,05$). Aynı şekilde bu değişkenler ile yalnızlık eğilimleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0,05$). Seki ve Kurnaz (2021) tarafından yapılan meta analizinde internet bağımlılığı ile yalnızlık arasındaki ilişkiyi inceleyen 58 çalışma dahil edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre internet bağımlılığı ile yalnızlık arasında zayıf düzeyde bir ilişki vardır ($r=,190$). Çalışmamızda bu meta analiziyle paralellik göstermektedir. ($r=,279$) Elde edilen sonucumuz literatürde yer alan çalışmalarla benzerlik göstermektedir. (Kim ve ark., 2009; Whang ve ark., 2003; Yen ve ark., 2007). Yazar bu sonucun elde edilmesinde bireylerin internette daha fazla vakit geçirerek diğer internet kullanıcıları ile etkileşimini artırmasına bağlı olarak yalnızlıklarını azaltmalarının etkili olduğunu belirtmiştir. Analizlere bireylerin dijital oyun bağımlılıkları ile yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen 10 çalışma dahil edilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuca göre, dijital oyun bağımlılığı ile yalnızlık arasında zayıf düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür ($r=,22$, %95 GA [0,05, 0,38]). Daha önce yapılan araştırmalar ile araştırmadan elde edilen bu sonuç tutarlıdır (Bhagat ve ark., 2020; Jeong ve ark., 2017; Wang ve ark., 2019). Bu sonucun oluşmasında yalnız bireylerin sosyal etkileşim ihtiyaçlarını karşılayabilmek için yöneltilen dijital oyunlarda eğlencelerini artıracaklarına inanmaları etkilidir (Bhagat ve ark., 2020). Araştırmalara alınan çalışmaların dokuzunda dijital oyun bağımlılığı ile yalnızlık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki görülmektedir. Yalnızca bir araştırma da bu değişkenler arasında zayıf düzeyde negatif yönde bir ilişki söz konusudur. Buna bağlı olarak, araştırmadan elde ettiğimiz bu sonucun bireylerin dijital oyun bağımlılığı ile yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkide genel bir kanıya varmamıza yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre Türkiye’de yalnız olan bireylerin dijital bağımlılıklarının daha fazla olduğu söylenebilir. Bunun için Türkiye’de her yaşta bireyi yalnızlık algılarını azaltmaya

yönelik sosyal uygulamalara veya aktivitelere (konserler, grup etkinlikleri, söyleşiler, açık hava etkinlikleri vb.) teşvik etmek, ülkemizin dijital bağımlılık ile mücadele etmesinde oldukça önemlidir.

Çalışmamız neticesinde elde edilen veriler gösteriyor ki sağlık çalışanlarının yalnızlık düzeylerini en aza indirmek için dijital bağımlılığı önlemek amacıyla bilinçlendirme çalışmaları yapılabilir sağlık çalışanları çeşitli sportif ve sanatsal faaliyetlere yönlendirilebilir. Bu sayede sağlık çalışanlarının sosyal çevre edinmesi sağlanabilir ve yalnızlık düzeylerinin düşürülmesinin sağlanması önerilebilir.

Kaynakça

- Arslan, A. (2020). Ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeyleri ve şiddet eğilimlerinin belirlenmesi. *Journal of Computer and Education Research*, 8(15), 86-113.
- Arslan, A. (2020). Üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International e-Journal of Educational Studies*, 4(7), 27-41.
- Bağatarhan, T. (2023). Ergenler için Dijital Bağımlılık Ölçeği: Türkçeye Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 1376-1397.
- Çeçen, A. R. (2008). Öğrencilerinin cinsiyetlerine ve ana baba tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 415-431.
- Eryılmaz, S., & Çukurluöz, Ö. (2018). Lise öğrencilerinin dijital bağımlılıklarının incelenmesi: Ankara ili, Çankaya ilçesi örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(67), 889-912.
- Gülaçtı, F. (2020). İnternet bağımlılığı ile yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkisi. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 213-229.
- Kana, F., Geçgel, H., & Öncü, B. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dijital Bağımlılık Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(39), 941-970.
- Karaşin, Y., Karagöz, Y., & Aşçı, S. (2023). Sağlık çalışanları için dijital bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (45), 838-865.
- Kılıç, S. (2012). Örnek büyüklüğü, güç kavramları ve örnek büyüklüğü hesaplaması. *Journal of Mood Disorders*, 2(3), 140-2.
- Kim, J., LaRose, R., & Peng, W. (2009). Loneliness as the cause and the effect of problematic Internet use: The relationship between Internet use and psychological well-being. *Cyberpsychology & behavior*, 12(4), 451-455.
- Kozaklı, H. *Üniversite öğrencilerinde yalnızlık ve sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkilerin karşılaştırılması* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Sarıçam, H. (2023). COVID-19 sonrası yetişkinlerde yalnızlık: UCLA yalnızlık ölçeği kısa formunun (UYÖKF-6) psikometrik özellikleri. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (32), 1-17.
- Seki, T., & Kurnaz, M. F. (2022). Bireylerin dijital bağımlılıkları ile yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: Bir meta-analiz çalışması. *Educational Academic Research*, (45), 24-34.
- Türkiye İstatistik Kurumu (Tük), (2023) Sağlık personeli sayılarının illere göre dağılımı, Erişim Adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Saglik-ve-Sosyal-Koruma-101>, Erişim tarihi: 05.03.2024.
- Ünal, S., & Korkmaz, Ö. (2023). Ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyleri dijital bağımlılık ve sanal ortam yalnızlık düzeyleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(37), 218-240.
- Whang, L. S. M., Lee, S., & Chang, G. (2003). Internet over-users' psychological profiles: a behavior sampling analysis on internet addiction. *Cyberpsychology & behavior*, 6(2), 143-150.

- Yen, J. Y., Yen, C. F., Chen, C. C., Chen, S. H., & Ko, C. H. (2007). Family factors of internet addiction and substance use experience in Taiwanese adolescents. *Cyberpsychology & behavior*, 10(3), 323-329.
- Yıldırım, S., & Kışioğlu, A. N. (2018). Teknolojinin getirdiği yeni hastalıklar: nomofobi, netlessfobi, fomo. *Medical Journal of Süleyman Demirel University*, 25(4), 473-480.
- Yılmaz, E., & Aslan, H. (2013). Öğretmenlerin iş yerinde yalnızlıkları ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(3), 59-69.